

POŠTINA PLAČANA V GOTOVINI.

Svoboda

DRŽAVNO TOŽNIŠTVO
MARIBOR 16 40
DOSTO:
20/4. 36
krat prilog

ILUSTRIRANA KULTURNA IN DRUŽINSKA REVIIJA

4

IZHAJA
MESEČNO
10. APRIL 1936
LETO VIII.

Pomlad v planinah.

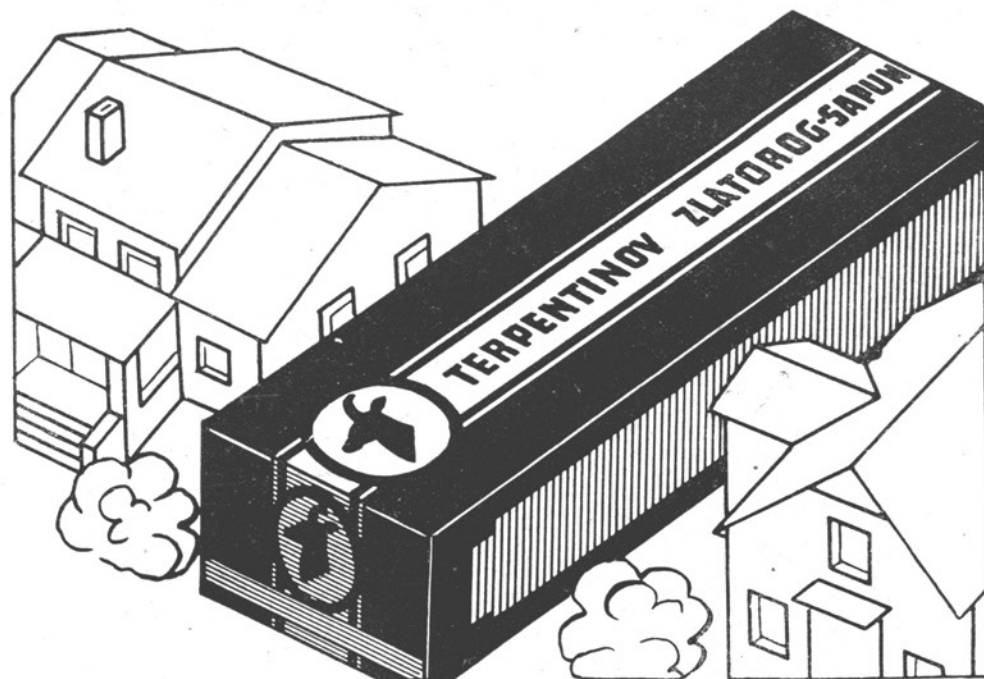
Gld. Zlt.

Nesnaga

izgine iz perila
kakor bi mignil, če perete z dobrim

Zlatorog- terpentinovim milom

Posvečaj večjo pažnjo
svojim zobem: neguj jih

s Chlorodontom

izkušeno kakovostno zobno pasto
Jugoslovanski proizvod Tuba Din. 8.-

NA STRMINI

Zveza evropske demokracije je bil veliki sen velikega italijanskega borca in misleca Mazzinija, ki je za časa Metternicha in Svete Alijanse postavljaj temelje federalizaciji evropskih držav in oznanjal načela novega človečanstva. Danes, sto let kasneje, potem ko je Evropa prebila svoj najslavnejši vek v orjaškem delu, v orjaškem ustvarjanju na vseh poljih misli, tehnike, kulture, v orjaških borbah za svobodo in socialne pravice človeka, se iz iste Italije, ki je dala svetu toliko renesančnih umov, dvigajo ljudje — kako majhni moralno in duševno napram velikim sinovom svobodne Italije! —, ki oznanjajo in izvajajo nasilje kot bistvo in moralo življenja in časa in nasilniške državne režime in njihov nasilni ekspanzionizem kot smoter njihove narodne in mednarodne politike.

Po sto letih silnega razvoja v svobodi in demokraciji, tekem katerih so se sprostile tolike prej neslutene človeške energije in dvignili iz teme in suženjstva toliki narodi, je zadostovalo eno desetletje tiranije, da se je cvetoča Italija Mazzinija pretvorila v mračno deželo neronizma — zadostovalo je nekaj let šovinističnega reklamizma, da so pretvorili Nemčijo velikih ustvarjalcev, mislecev in pesnikov v deželo »Landsknechtov«. Zadostovalo je nekaj let slepe gonje proti vodilnim mislim stoletja, proti veličini novega časa, da se izmaliči svet in izprevrže zakone napredka in ravnovesja, da se spremeni življenje v smrt, da se pretvori v miru napredujoča in prospevajoča Evropa v oboroženi tabor, ki se lahko vsak čas dvigne v divji, vse razrušujoči, vse uničujoči, vse ubijajoči boj, v novo svetovno vojno vseh proti vsem, do popolnega izkoreninjenja vsega, kar je dajalo naši dobi sijaj največje epohe v človeški zgodovini. Od zveze demokratičnih držav Mazzinija do razdvajane, do zob oborožene sedanje Evrope Mussolinija in Hitlerja, reakcije in imperializma je poteklo sto let ogromnega kulturnega in političnega dela za mir in napredek — zmagala ni ideja miru in napredka, zmagala je ideja imperializma nazven, nasilja na znotraj. Krivulja časa, ki je bila že potegnjena tako visoko, je nazadnje padla tako nizko, da sega že daleč pod nivo naših predstav o svetu, da ne vidimo več njenemu padanju konca. Danes moremo samo še zreti, kako se svet naglo potaplja v brezkončnih zablodah in brezkončnem zlu. Pred sto leti je mogel Mazzini verovati v preporod sveta v zvezi svobodnih držav, mi danes ne moremo naslutiti preporoda niti v delavski internacionali, ker niti te prav za prav ni več.

Pred osemnajstimi leti je svet po strašni štiriletni vojni ustanovil nov mir in Društvo narodov kot njegovega absolutnega čuvaja. »Nikoli več vojne!« je bil soglasni klic tedanjega izmučenega, od vojne vihre razdejanega sveta. Danes se oboroženi oddelki cezaristične Nemčije približujejo preko Porenja francoski meji in nad Evropo visi znova opasnost še strahotnejše vojne, ki se lahko vsak čas sproži, da znova vse upropasti. Tudi v Društvo narodov ne moremo verovati. Kaj nam še ostane, da potolajimo svojo vest in rešimo svojo zavest?

Ali je bilo delo enega stoletja v smeri miru in bratskega sožitja med narodi tako brez učinka, ali je bila zavest ljudstev tako slabotna, da je zadostovalo nekaj let besnega hujskanja najnižjih človeških instinktov, da zmagasurovost in surova sila nad razumom in vzajemnostjo na-

rodov? In ali je bila privlačnost in moč socialnih idej, idej pravičnosti, svobode, napredka tako relativna, tako brez globljih korenin, da so mogle ideje šovinizma in revanže, osebnega absolutizma in »Gleichschaltung« tako naglo spačiti narodom dušo in prevladati?

Stara Evropa — kam?

Razvojna faza naše dobe, ki se je začela z demokracijo, se zaključuje s fašizmom. Logični razvoj navzgor se dovršuje z anomalijo — s preokretom navzdol. Mesto evolucije — involucija. In tej nelogičnosti more logično slediti samo še večja duševna tema, še večje politično podivjanje, še groznejše razdejanje: more logično slediti samo nova svetovna vojna.

Eno izbija iz kaosa današnjih dni jasno in zapovedujoče: v času, ko se rušijo neusmiljeno predsodki preteklosti, se rušijo obenem mnoge dogmatične predpostavke sedanjosti. Še pred enim desetletjem je veljalo kot nezmotljivo načelo, da se proti volji ljudstva ne da stalno vladati. Izkušnja zadnjih let v Italiji in v Nemčiji so pokazala, da se da nasprotno proti volji ljudstva prav dolgo vladati, da je to slavno ljudstvo celo pripravljeno podpirati, zavestno ali nezavestno, lastno strahovlado in njena ekspanzionistična stremjenja. Še pred kratkim je vladalo v delavskih vrstah suvereno prepričanje, da delujejo ekonomske prilike in stopnja industrijskega razvoja sama na probujanje delavskih mas in na ustvaritev njihovega psihološkega in socialnega odpora. Danes vidimo, da je bilo tako naziranje napačno: avtomatizma ni. Ekonomski determinizem ne učinkuje avtomatično v nobenem socialno pozitivnem pravcu na zadržanje delavskih mas; ekonomska »podstruktura« ne vpliva mehanično v ničemer na ustvarjanje njihove miselne »nadstrukture« v marksističnem smislu. Široke delovne mase Italije in Nemčije ne nudijo odpora; njihovo zadržanje je danes ravno tako pasivno, kakor je bilo za časa srednjeveških fevdalnih despotij — če niso češče naravnost aktivno na strani fašističnih režimov, čeprav ti režimi delajo proti njihovim najvitalnejšim političnim in ekonomskim interesom, znižujejo njihove plače, slabšajo njihov življenjski standard in jim ne odpirajo nobene boljše perspektive v bodočnost. Življenje ne pozna avtomatizma, ne pozna, očitno, tudi ne dogmatskih šablon. Če trdimo, da je fašizem produkt in čuvar kapitalizma, se bojimo, da mu delamo preveliko čast, ker mu koncediramo s tem neko odrejeno funkcijo v družbenem ekonomsko razrednem sestavu in razvoju. Bojimo se, da fašizem ni samo izraz in čuvar kapitalizma (lahko je še vse bolj izraz in čuvar agrarnega veleposestva), nego tudi izraz ljudske neumnosti in reakcionarnosti, z drugimi besedami, da zanj ni odgovoren samo izkoriščajoči vladajoči razred, nego tudi izkoriščano ljudstvo.

Tu najdemo morda že odgovor na prejšnja vprašanja. Vrniti se moramo k izvoru vsega, k človeku, delati bolj na njem kot na zakonih takozvanega gospodarskega avtomatizma. Iz te perspektive bomo mogli bolj zajeti in doumeti vso grozotno in veličastno amplitudo moralne rasti in moralnega padanja ljudskih mas.

Preko današnje v nezaupanju, sovraštvu in srdi toneče Evrope, Evrope absolutizma in revanže na eni, neodločnosti in spletkarskega izigravanja na drugi strani, jašejo

Italijanska duhovščina govori proti sankcijam. — Ob strani Mussolini z generali.

Gld. Zlt.

štirje jezdeci apokalipse. Za sijajem njene najvišje civilizacijske dobe se zgrinja temna senca fašizma, to je nasilja in vojne, bede in propasti. Ni še prav zablestela na našem horizontu žvezda demokracije in miru, in že se današnji človek spet vrača v temno preteklost toposti in despotije, orožja, oboroženih pohodov, invazij, rop, razdejanja.

Izvirni greh demokratskega dela sveta je bil, da je dopustil in češče celo pomagal, da so se v osrčju Evrope ustanovili in utrdili nedemokratski, po vsem svojem bistvu nemirni imperialistični režimi. Mirovno delo Društva narodov je imelo smisla in je moglo pridobivati na moči le v slučaju, da se je obenem pospeševalo demokratizacijo Evrope. Demokratske mirovne ustanove morejo prospovati in uspešno služiti svojim ciljem le v demokratski sredini. Pospeševati demokratizacijo Nemčije bi značilo pospeševati delo in moč Društva narodov. Spojitev demokratske Avstrije z demokratsko Nemčijo bi mogla le ojačiti mirovne in svobodoljubne sile Nemčije, utrditi ravnovesje v srednji Evropi in preprečiti razmah in

zmago hitlerizma. Društvo narodov je mesto tega izročilo Avstrijo sedanji Italiji in Habsburžanom, ojačilo je s tem vpliv italijanskega imperializma in povečalo nered v tem že itak dovolj razkosanem delu sveta. Zadalo je obenem grob udarec nemški demokraciji in pomagalo s tem fašistizaciji Nemčije in Avstrije. Čemu se tedaj zapadne velesile čudijo sedaj abesinskim podvigom Italije in vojnim fanfaram Nemčije?

V času, ko groze topovi prevpiti glas prosvitljenega človeštva, mora to človeštvo znova na plan. V globinah žive dalje ideje stoletja, ideje mlade Evrope, napredka, kulture, socialne pravičnosti, internacionalizma, miru in sporazuma. Razum mora znova premagati silo, sovraštvo ljubezen. Italija fašizma mora postati znova Italija Mazzinija, Nemčija hitlerizma Nemčija tvorcev duha in miroljubnega dela, Evropa imperializma Evropa pravičnosti in svobode.

Iz idejnih in moralnih ruševin grozeče sedanjosti mora vznikniti znova kot nov ptič feniks odrešilna misel bratstva med narodi.

Gh

R A Z N O

Nemčiji je poslal Bog rešitelja, ki ji je bil potreben. V Nemčiji so bile 29. marca državnozbornske volitve, to se pravi, glasovalo se je samo za eno kandidatno listo. Volilni boj je šel predvsem za tem, da bi bila udeležba čim večja. Po vseh krajih so se vršili volilni shodi. V Randelsriedu na Bavarskem je govoril na shodu tudi tamošnji katoliški župnik, ki je v vznešenih besedah med drugim izvajal: »Naš voditelj (Hitler) je največji sovražnik svetovne kuge, boljševizma, in najgorečnejši zagovornik prave vere... Če je uspel proti silam, ki podirajo vero v Boga, postaviti močan jez, je to znak, da živi v njem živa vera. In ta vera v Boga mu daje moč, da bo izpolnil svoje poslanstvo... Pod vladjo bivše bavarske ljudske stranke in katoliškega centra, se je brezboštvo lahko nemoteno širilo... Temu je danes konec... Če bi ne bil prišel Adolf Hitler, bi danes jaz in z menoj moji sodelavci ne bili več tukaj; delili bi usodo duhovnikov v Rusiji... Star pregovor pravi: Bog Nemca ne zapusti. In Bog nam je poslal moža z globoko vero... Vsi, ki čutijo potrebo braniti vero, Boga in krščanstvo, naj razumejo klic časa in dajo 29. marca boljševizmu pravi odgovor... Naši glasovi so tvoji, Adolf Hitler!« — (Glej Völkischer Beobachter od 20. 3. 1936.) — To smo zapisali za slučaj, če bi se pojavilo še

kedaj kako »jamranje« nad razmerami v Nemčiji.

Za 4000 dinarjev je prodal svojo moškost in mladost. Do čega pripravi človeka beda in brezposelnost, je najbolj drastično pokazal te dni svojevrsten slučaj v Novem Sadu. Star bogataš iz Beograda, ki je v uživanju dobrot, ki mu jih je nudilo njegovo bogastvo, iztrošil že vse svoje moške sile, je zvedel, da bi ga neki dr. Uzelac v Novem Sadu za dobro nagrado mogel zopet pomladiti s prenosom spolne žleze mladega človeka. — Pogodil se je z njim za 22.000 Din. Dr. Uzelac je potom svojega zaupnika poiskal med novosadskimi brezposelnimi dvajsetletnega mladeniča, katerega krvna skupina je odgovarjala krvni skupini starca. Pismeno so se pogodili za 3000 Din, pod pogojem, da ostane vse tajno. Fantu so rekli, da ne bo čutil nikakih bolečin in da bo čez 10 minut že lahko hodil. Vendar je stvar bila bolj resna: čutil je silne bolečine in je moral več dni ostati v postelji. Zato so mu dali še 1000 Din. Radi tega pa zadeva ni mogla ostati neopažena. Ker je fant še mladoleten, je mati vložila tožbo proti zdravniku radi sinove telesne poškodbe in tudi vojaška oblast radi namerne poškodbe bodočega vojaka. Slučaj je zanimiv iz pravnega in medicinskega stališča, tragičen pa je iz socialnega stališča. Beograjska »Politika« je objavila sliko tega mladeniča: lep, nasmejan, nežen obraz s

svetlimi kodri. Za 4000 Din je prodal svojo lepoto, mladost in moškost blaziranemu, izživelemu starcu, da bo z njegovo pomočjo lahko zopet zadovoljeval svoja hotenja. Kupili so si za svoj eksperiment človeka, kakor kupujejo v iste svrhe drugod opice, zajce in podgane. Do čega privede človeka beda in brezposelnost. A na drugi strani...?

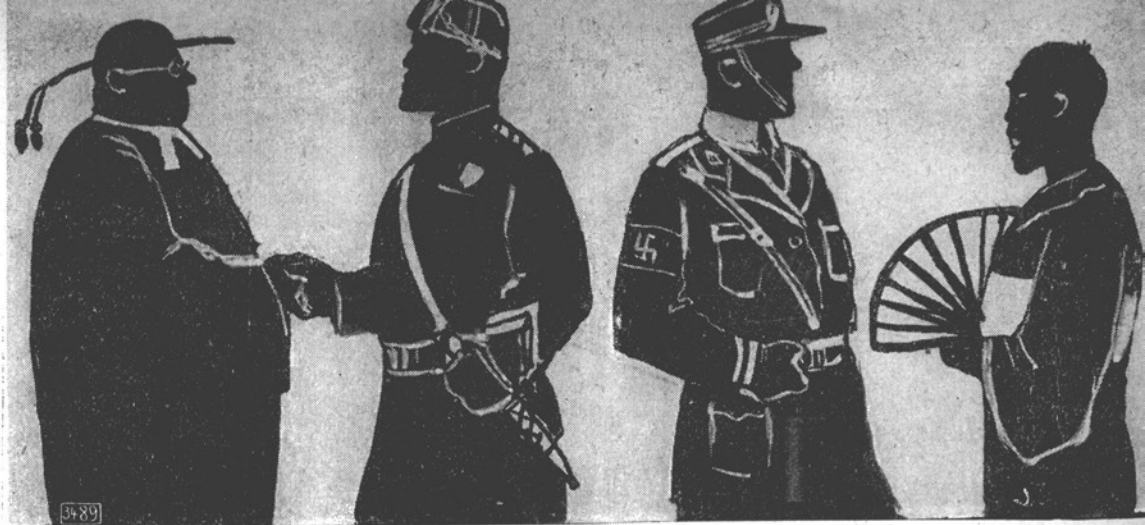
42.378 knjig je po podatkih moskovskega »Knjižnega letopisa« izšlo v letu 1935 na ozemlju sovjetske unije, to je za 6000 knjig več ko v letu 1934., ko je bilo število novih izdaj najnižje. (Leta 1931. je izšlo celo 53.000 in leta 1932. še vedno 49.800 novih izdaj.) Od leta 1928. je zavzela sovjetska unija prvo mesto med mednarodnimi producenti knjig, ki ga zavzema še danes, zlasti, ko je začela v tem pogledu Nemčija, ki je bila nekoč na prvem mestu, vedno bolj nazadovati. — Knjige se tiskajo v Rusiji v 50 jezikih in se je lansko leto dosegla naklada 42 milijonov izvodov, od katerih odpade 32 milijonov na ruščino, ostalih 10 milijonov pa na ostalih 49 jezikov sovjetske unije. Najvišja naklada ene knjige je bila dva in pol milijona izvodov.

Za utrjene evropske Afrikance. V belgijskem Kongu bodo zidali sanatorij za bogataše, ki služijo tam denar. Urejen bo neverjetno luksuriozno. Stal bo 17 milijonov frankov. Milijoni Afrikancev pa čakajo še več takih civilizatorjev.

Črna kuta in črna srajca nastopata skupno zoper Abesinijo.

Gld. Zitt.

„Višje“ in „nižje“ rase

Zadnje čase se spet mnogo govori in piše o barbarskih in manjvrednih narodih, katere je treba v interesu evropske kulture naglo civilizirati (s puškami, kanoni in strupenimi plini!). Za italijanski fašizem smo bili n. pr. Jugoslavlani vse do zadnjega barbarsko ljudstvo, svinjski pastirji itd., sedaj so za trenutek pozabili na nas; svoje bogato besedišče psovk so prenesli na Abesince: »Teerija« o takozvanih manjvrednih narodih je vobče produkt imperiazma. Čim se namerava kako zemljo izropati in dotični narod zaslužniti, se ga mora najprej proglašiti za manjvrednega. Kako ta manjvrednost v resnici izgleda, posnemamo lahko iz razmer, ki vladajo v onih predelih sveta, kjer se »civilizacijsko« kolonizacijsko delo že vrši, n. pr. v Južni Afriki.

Kolonizacija Južne Afrike traja že nekaj stoletij in ondote razmere so nam že dovolj poznane, da lahko danes objektivno presodimo, kako se stvari v tej bogati angleški koloniji razvijajo.

Ko so Evropejci pričeli prodirati v Južno Afriko, so se ondotni črnici nahajali na taki stopnji družabnega razvoja, da se niso dosti razlikovali od belih priseljencev. Nazadovani so in padli nižje šele potem, ko so bili deležni evropske »civilizacije«. Razmere, v katerih so črnici prej živeli, so sicer bile v marsičem mnogo primitivnejše, njihov zgodovinski razvoj je bil mnogo počasnejši — imeli so pa neko svojo družabno in moralno zrelost, neki posebni tip lastne civilizacije, ki je, prihajajoč v dotik z evropsko civilizacijo, od nje marsikaj sprejemala. Marsikaj pa tudi tej navrženi evropski civilizaciji od svojega dajala. Takozvani »rasni problem« so belci odkrili šele potem, ko jim je tak problem konveniral. Evropski civilizaciji v Afriki se je sicer posrečilo uničiti polagoma afriško civilizacijo — ta civilizacija je pa zapustila toliko svojih

sledov na evropski, da je že s tem pokazala svoj dejanski obstoj in svojo vitalno moč.

Rasna nasprotstva v Afriki so predvsem verskega izvora. Holandci (Buri), ki so se usidrali v Južni Afriki mnogo prej kot Angleži, so smatrali črnice za filistejce, proti katerim se morajo njihovi verniki na vso moč in povsod boriti. Rasno nasprotstvo ni tedaj še obstojalo, obstojalo je le versko. Iz verskih razlogov niso priznavali črnem niti cerkvene niti državne enakopravnosti. Še za časa burško-angleške vojne so bila v onih predelih, kjer so vladali Buri, verska nasprotstva mnogo hujša kot v predelih, kjer so vladali Angleži. Belci niso tedaj prvotno odrekli črnem enakopravnosti iz razlogov rasne razlike, ki je dotlej niti niso poznali. Šele potem, ko je angleški kapital začel izkoriščati ondotne zlate rudnike in diamantna polja, ki so še danes glavna gospodarska osnova tega dela Afrike, se je tam ustvarila neka »nižja rasa« slabo prehranjenih in slabo plačanih domačinov.

Industrija je črpala iz teh rudnikov dolgo vrsto let ogromne dobičke, še sedaj, za časa gospodarske krize, tvorijo ti rudniki zelo aktivno postavko. Vsa vodilna mesta v tej industriji so pa zasedena od belcev, tudi tehniki in specialisti pripadajo vsi takozvani »višji rasi«. Neki posebni zakon »Colour Bar« prepoveduje izrecno, da bi se namestilo domačina in sploh črnca ali azijata na vodilnih mestih. Plače, ki jih dobivajo nameščenci »višje rase«, so zelo visoke, mnogo višje kot v Evropi in v Ameriki.

Južnoafriški kapitalisti so vedno poudarjali, da bi se z ozirom na visoke plače vodilnih uslužbencev eksploatacija rudnikov in diamantnih polj v današnjih razmerah ne izplačala, če bi ne bila na drugi strani na razpolago številna domača delovna sila, ki opravlja najnižja in najtežja dela za smešno nizke plače. Pojem nižje rase se je tedaj

V Jugoslaviji se nahaja 318 kinematografov z 92.906 sedeži; od teh ima 263 aparaturu za tonfilm, 22 je potujočih bioskopov in v 71 se dajejo predstave vsaki dan. Po banovinah ima največ bioskopov Dunavska (79), najmanj pa Vrbaska (11); Savska jih ima 64, Dravska pa 43. Beograd (z Zemunom in Pančevom) ima 18 bioskopov, Zagreb 11, Ljubljana pa 8. V državi izdelujemo samo kratke kulturne filme, žurnale in reklamne filme, pravi programski filmi se pa uvažajo izključno iz inozemstva. Minulo leto smo uvozili 678 filmov v skupni dolžini 735.738 metrov, največ iz Amerike (436), iz Nemčije 144, iz Francije 27, iz Avstrije 30, iz Češke 7, iz Rusije 4, iz ostalih po 2 ali 1. Nemški filmi zadovoljujejo vedno manj.

Profesor Pavlov mladini. Kratko pred svojo smrtjo je za almanah »Pokolenje zmagovalcev« napisal profesor Pavlov kratek članek, v katerem pravi med drugim: — Učite se zdržnosti in potrpežljivosti. Ne branite se težaškega dela na polju znanosti. — Velika čast je za mladino in za nas, da zamoremo opravičiti velike nade, ki jih domovina stavi v znanost. — Naša domovina odpira znanosti velika prostranstva in priznati moramo, da se pri nas oživetvarja znanost z veliko blagohotnostjo, z najvišje mogočo naklonjenostjo.

Ubogi milijonarji so obubožali. Pariška »Illustration« piše, da je od l. 1913 dalje v Ameriki le en mož, ki zasluži nad milijon dolarjev na leto, to je 95letni Rockefeller.

Število dolarskih milijonarjev se je znižalo od 43.000 na 19.000 mož. Brezposelnih je pa 9 milijonov, ki nimajo niti stanovanja niti hrane. Ljudem se pa smilijo milijonarji.

Namesto rib 300 zabojev šampanjca. — V bližini Newyorka so potegnili ribiči namesto rib šampanjec iz morja. Bil je dolgo časa na morskem dnu. Potopili so ga nekoč tihotapci, ko so imeli Amerikanci še prohibicijo. Takrat so ga namreč mnogo več zaužili kot pa sedaj, samo da je bil takrat v kvaliteti slabši.

Kot med vojno v Trstu in drugod. Plzen je, lepo češko mesto z nad 100.000 prebivalci. Ker je občina v stiski za denar, je proglašila, da bodo ulice od pol 10. ure naprej temne. Kdor ima kasneje na cesti opravka, naj si prinese svetilko s seboj.

Rimski pozdrav.

Gladiatori pozdravljajo Cezarja pred bojem (41 pr. Kr.). Ta pozdrav so že takrat prevzel od starih Grkov. 1960 let pozneje se je nanj spomnil Mussolini in ga uvedel za uradni pozdrav črnih srajc. Hitlerju se je čisto tuji pozdrav dopadel, in danes so Nemci prepričani, da je to nemški pozdrav. — V Jugoslaviji pozdravljajo redki pristaši Hodže na isti način.

rodil šele s pojmom izkoriščanja domačinov, da so lahko »kolonizatorji« toliko bolje plačani!

Evropski delavec je nesporno mnogo produktivnejši od afriškega. Toda belopolti delavec, če vrši ista manualna dela, ki jih vrši črnopolti, in za isto plačo, propade mnogo preje kot črnopolti, zdrkne kmalu tudi sam na stopnjo takozvane »nižje rase«. Dobro se stvarno godi le onim, ki so na vodilnih mestih. Belopolti domači delavci priseljenih Angležev in Holandcev občutijo vedno bolj na lastni koži posledice ločitve južnoafriškega prebivalstva v višjo in nižjo raso. 10 odstotkov tamošnjega belopoltega delavstva so razmere že izenačile z domačim črnopoltim delavstvom; ti belopolti delavci živijo v istih špelunkah, so ravno tako izstradani in zavrženi kot črnici. In čim nižje so plače »nižje rase«, tem nižja je tudi njihova in tem večja je opasnost, da zdrknejo polagoma vsi na isti najnižji nivo življenja kot domačini. Blagodati »višje rase« vživa samo peščica parazitov na vodilnih mestih, vse drugo tone v proletarijat bele in črne rase, ki se med seboj v ničemer ne loči.

Iz tega je razvidno, da ustvarja kapital v kolonijah pod pojmom privilegirane rase pravzaprav le privilegirane kaste. Komur ni dano, da si zasigura svoje mesto v vladajočem razredu, ta je izločen iz privilegirane belopolte skupnosti, ne glede na njegovo rasno pripadnost.

To stanje ustvarja komplikacije, ki otežujejo tudi tamošnjim delavskim organizacijam izvrševanje njihovih socialno-zaščitnih nalog. Dokler gre le za to, da se zasedejo vodilna mesta, je situacija čista: ta mesta pripadajo kajpak zgolj belopoltim izvoljencem. Toda v velikih industrijskih podjetjih so tudi nekoliko boljša mesta, ki ne zahtevajo ravno tehničnega specialista, mesta paznikov, nadzornikov, itd., za taka mesta so pa afriški delavci ravno tako sposobni kot evropski. Podjetnik ima celo v tem slučaju ves interes, da se taka mesta podelijo domačinom, ker se ti zadovoljijo z manjšo plačo. Belopolti delavec, ki se opravičeno boji izenačenja z domačinom, se na drugi strani bori, da se tudi taka mesta podelijo njemu, seveda proti višji plači. Organizacije belopolnih delavcev so v to svrhu vodile v zadnjem desetletju nekoliko velikih in hrupnih štrajkov. Branile so načelo višjih plač in boljših mest za belopolte delavce, s čimer so pa na drugi strani zapirale črnopoltim delavcem možnost vsaj delnega izboljšanja njihovega socialnega položaja. Radi tega so ti slednji spet štrajkali na svojo roko, da si zavarujejo svo-

je interese. Našel se je končno neki »modus vivendi« v tem, da se je sklenilo zaposliti pri delu, ki zahteva le delno specializacijo, poleg določenega števila belopolnih tudi nekaj črnopolnih delavcev. Toda pri tem so se znižale plače i enim i drugim.

Za najnižje vrste dela prihajajo pa še vedno v poštev le domačini. Ti pa ne živijo v rudniških centrih; sami se pa tudi ne potegujejo za zaposlitev v rudnikih. Živijo raje svoje primitivno, toda svobodno življenje v svojih plemenskih zadrugah. Tudi ne gre črncu toliko za višino zasluzka, kolikor za vrsto dela, ki se mu nudi. Zato ga je treba z zvijačo zaslužniti rudniškim družbam. V to svrhu se naseljujejo po vaseh »trgovci«, ki so agenti družbe. Ti prodajajo blago in posojajo denar domačinu in ko je ta dovolj zadolžen, mu sporočijo, da sta blago in denar, ki ga dolguje, od angleške družbe. Odslužiti ga mora s težkim delom v rudniku. To seveda ni več trgovina s sužnji!

Ker pa skuša črnopolti delavec venomer ubežati izkoriščanju in ubijanju v rudnikih, se v zadnjem času išče nadomestila zanj s priseljevanjem indijskih in azijskih težakov, ki so pripravljeni delati še za manjšo plačo pri daljšem delovnem času. S tem se pojem »nižje rase« spet še nadalje modificira: napram tem priseljencem so črnici za stopnjo manj nižje vrste ljudje!

Stoletna kolonizacija Južne Afrike izkazuje v pogledu absorbiranja domačega življa le negativne rezultate: Poldrugi milijon kulturno in gospodarsko mogočnih belcev sredi pet in pol milijona črncev ni moglo v ničemer spremeniti način ondotnega življenja. Kapitalistični industriji ni uspelo izpodriniti domače kmečko-patriarhalne ekonomske in družabne ureditve. Evropejci živijo na črnem kontinentu še danes le kot socialno in pravno privilegirana kasta, kateri je domače ljudstvo zato nižja rasa, da lahko na njen račun bogati.

Evo tedaj nazornega dokaza uspehov in ciljev kolonialne ekspanzije posameznih velesil. Japonci silijo v Mandžurijo, da lahko eksploatirajo tamošnje rudnike in tamošnjo ceneno delovno moč (kateri ne more konkurirati niti skrajno cenena delovna moč japonskega delavca), iz istih razlogov silijo v Abesinijo Italijani. Zaslužujejo se narodi in kontinenti v imenu evropske civilizacije, da bogate posamezne eksploatacijske družbe, koristi od tega pa nimajo niti avtohtono prebivalstvo, niti kmetje in delavci iz držav, ki so dotična ozemlja osvojile. Eni in drugi so enako »nižja rasa«, ker tako odgovarja interesom »višje rase«, t. j. finančni in kolonialni plutokraciji imperijalističnih držav.

Gh.

Fašizem lovi mladino.

Gld. Zilt.

Vihar povzročil škodo pri Düsseldortu.

Gld. Zitt.

SVEN HEDIN: MOŽ NA MESECU

Sven Hedin, veliki raziskovalec, je izpolnil svojo knjigo »Od pola do pola« in »Preko Amerike do južnega pola«. Iz te nove knjige velikega raziskovalca sem vzel in prevel to poglavje.

Ivan Vuk.

Sin zemlje je mesec, ali kakor pravimo Slovenci: luna. Sonce je njegova babica. On sam, mesec, pa je star dečko, ki se še vedno rad, če je prilika, vname. Sicer od tujega ognja-svetlobe, ali vname se. Ko razgrinja svojo srebrno svetlobo po materi zemlji, niso ti njegovi žarki nič drugega kakor žarki njegove babice-sonca. Mesečina je eden najlepših čarov noči in vedno očarujoča, pa naj sveti po zasneženih jelkah, borih, smrekah, svetlikajoč se kradoma po gozdu, ali pa kot srebrna nitka, zibajoča se na valovih rek in morja, ali pa lirična lepota zaljubljenih parov, božajoča jih v objemu se držeče in poljublajoče.

Nobeno nebeško telo ni bližje zemlji kakor mesec. Pot k njemu je nekak jelenji skok, komaj ubogih 384 tisoč kilometrov. Za njim je Venera — večernica ali jutarnjica — zemlji najbližja soseda. Ali ko se pot Venere zemlji najbolj približa, je še vedno več stokrat bolj oddaljena od zemlje kakor mesec.

Neštetokrat ste že videli na mesecu moža. Pri vsaki polni luni se vrača in vas gleda. Njegove poteze so vedno neizpremenjene. In to zato, ker kaže mesec zemlji vedno eno in isto stran. Če je tudi na

drugi strani meseca tak mož, ga še vkljub temu ni dosedaj nikdo videl in tisti mož niti ne slutiti, da se nahaja nekje v njegovi bližini zemlja. Pač pa, ko je pri nas mlaj, vidi tisti mož, če je tudi na drugi strani, sonce in zvezde. Samo zemlje ne vidi, čeprav mu je vedno tako blizu.

Istotako je nam, ljudem, nemogoče, da bi kedaj videli tisto drugo stran meseca. Vedno je obrnjena od nas. Mislimo si pač samo, da je podobna strani, ki jo vidimo. Mi imamo ogromne daljnoglede, 100 do 200 cm v premeru. Z njimi pač lahko razločno gledamo in razločujemo. Zemljevidi meseca ali kratko mesecovidi so tako točni in natančni kakor najboljši naši zemljevidi.

Pogledite samo za trenutek na takšne mesecovide. Krajine na mesecu, ki so temno razsvetljene, baš tiste, ki se nam vidijo kakor da je tam mož, so na mesecovidih označene kot morja. In to: Tiho morje, Viharni ocean, Morje rodovitnosti. Prej so namreč mislili, da so te temne lise v resnici morja. Zdaj pa vemo, da so le z lavo poplavljeni nižine, v katerih so prav gotovo pred nešteti milijoni let šumeli mogočni in bučeči valovi morske vode. Danes ni na mesecu niti kaplje vode, ne oblakov, ne dežja, ne snega, ne ledu in nikoli se ne vzbne na obzorju in preko morij sedmerobarvna mavrica.

Mesecovidi beležijo tudi dolge gorske verige: Kavkaz, Apenine in

Kaj Amerikanci prodajajo. New York Herald prinaša oglas neke ameriške trgovine, ki prodaja spomine iz svetovne vojne. Glasi se takole: Resničen spomin iz svetovne vojne. Kost človeške noge, pobrane na zgodovinskem bojišču »Mrtvi mož« pri Verdunu. Pristnost kosti potrjena s fotografijo in spričevali. Cena 4 dolarje. Lepo moralo mora imeti ta ameriški trgovec, še mnogo slabšo pa njegovj kupci.

Groteska usode. Na ruskem pokopališču blizu Berlina je m. dr. grob zadnjega ruskega vojnega ministra Suhomlinova, ki je podpisal l. 1914. mobilizacijsko povelje za svetovno vojno in s tem zapečatil tudi svojo usodo. Popolnoma obubožan in pozabljen je umrl l. 1926. Na koncu je šival otroške lutke. Rusija pa še vedno stoji.

Mehikanski konzul o katoliški cerkvi. V Detroitu v Ameriki se je mehikanski konzul spravil s sledečimi besedami nad katoliško cerkev: »Katoliška cerkev je bila v Mehiki dalje časa zvezana z onimi gospodarskimi in političnimi silami, ki so držale kmečki in delavski stan v nevednosti in bedi.«

Dobri trgovci so gotovo Angleži. Tam ve vsak prebivalec, tudi delavec, da se bo Angležem toliko časa boljše godilo na svetu, nego vsem ostalim, dokler bodo držali v svoji oblasti in izkoriščali skoro 3 dele sveta in 500 milijonov prebivalcev. Za novi biskvit, ki so ga v Londonu pričeli izdelovati, so si pridobili dovoljenje, da nosi etiketa kraljevo ime. Pišejo: »Malo neumestno izgleda, ker smo povezali ime Nj. Veličanstva s biskvitom. Večdar smo mi drugega

mnenja. S ponosom se spominjamo dejstva, da je kralj in njegova rodbina tako tesno povezana z vsem, kar pomeni trgovino v kraljevini, in da pomeni njihova pametna beseda pri vseh dogodkih pravo tolažbo in priporočilo. To je naša življenjska kri za poedinca in za ves narod.«

Ne bo več kradel mleka. To je bilo v Chicagu. Dojenček je v postelji 2 dni bridko jokal, ker ni imel mleka. Brezposelna rodbina ni prejela od podpornega urada nika kega denarja. Njegov 17 letni striček je poskusil vkrasti steklenico mleka, a je bil pri tem zasačen in obstreljen, tako da je kmalu nato izdihnil. Kaj ko bi bil na zakoniti ali nezakoniti način ukradel milijon dolarjev — no pa kaj bomo še zgubljali besed!

Morske pene na promenadi v Biarizu. Požarna bramba rešuje avto.

Gld. Zlt.

Alpe. Mnogoštevilna so žrela vulkanov, obrobki, podobni prstanom, visoki, valovito okrogli, ki na zunanji strani padajo počasi v položnost, na notranji plati pa padajo strmo v kotlinasta in ravna tla. Nekateri teh gorskih prstanov imajo v premeru 200 kilometrov, drugi zopet le samo nekoliko kilometrov in še manje. Najvišje višine gor so nad 8000 metrov visoke. Torej razmeroma višje kakor gorovje zemlje. Zakaj mesec je petdesetkrat manjši od zemlje. Gorski prstani nosijo imena znamenitih zvezdoslovcev in prirodoslovcev, kakor na primer: Linnes, Newton itd. Tako je mesec neke vrste v vesemirju plavajočega grobišča s spominskimi tablami velikih mrtvecev.

Obiščimo mesec. Ni to nobena težka reč. Sedimo kar na svetlobni žarek, da nas ponese na mesec. Gre to s pravljlično hitrostjo. Zakaj svetlobni žarek zbeži v eni sami sekundi 300 tisoč kilometrov daleč. Rabimo torej le nekoliko več kakor eno sekundo in smo na površini meseca.

Polni radovednosti korakamo med prstanim gorovjem in med žreli. Nekoliko nerodno nam je pri srcu. Zraka napreč ni. Vendar smo nad vsem, kar vidimo, tako začuden, da si dihati sploh ne upamo. Tega tudi kot junaki pravljice prav nič ne potrebujemo. Zdaj je baš polna luna. Sonce nas naravnost žge v glavo. Takšne vročine ni v Belugdistanu, ne v Sahari in nikjer na zemlji. Naš toplomer kaže 200 stopinj. In kamenje, po katerem korakamo, žari kakor ognjena peč.

Pa kaj nas to skrbi. Nič. Mi hitimo naprej, lahko in kakor plavajoče. Prav nič se ne utrujamo. Hodimo preko strmih pečin z nenavadno lahkoto. Na mesecu namreč tehtamo samo šestero naše zemeljske teže, ker je mesec tako majhen. Njegov premer znaša 3400

kilometrov. Njegova površina je samo trinajstinko zemeljske površine. Severna in Južna Amerika bi mesečno površino z lahkoto pokrili. Za to se nam zdi zdaj obzorje meseca tako blizu, da lahko celo s prostim očesom gledamo, kako se boči površina meseca v krog.

Le pogledite, kako nenavadno se slika in vzpenja tam na obzorju meseca nebo. Doma, na zemlji, je nebo malone vedno lepo, zdaj azurno modro, zdaj objeto v tanke bele ali svinčenosive oblake. Tu, na mesecu, pa je nebo črno kakor smola. Le zvezde svetijo v vsej svoji čistosti in sredi belega dne ter obdajajo okroglo, bleščeče sonce. Drugače tudi ne more biti. Tu ni nobenega ozračja, nobenega zraka, nobene rose in nobenih oblakov. Nikoli ne omili sončne vročine kakšen oblak. Nebo je neprestano čisto kakor kristal. Zaman iščemo najmanjši potoček. Zaman strugico ali dolinico, ki jo je nekoč umivala žuboreča voda. Tudi gorovje ima čisto drugačne oblike, kakor smo jih vajeni gledati na zemlji. So to okorne gruče, strme in visoke. Nikjer vsaj betvice drobnega peska ni videti, ne prsti, ne prahu.

Naj pogledamo kamorkoli, ne vidimo nič drugega kakor trdi, zlit kamen. Ker ni vode in zraka, se tudi ne kruši skalovje. Na zemlji povzročata krušenje voda in zrak, naraščajoča toplota in mraz. Površina meseca je neizpremenljiva in je taka že od nešteti tisočletij. Na nekaterih delih so naši zvezdoslovci današnje dobe zasledili nekatere izpremembe. Iz tega so sklepali, da mesec v svojih notranjih plasteh še ni popolnoma umrl, se še ni popolnoma ohladil. Tiste neznatne izpremembe, ki so jih astronomi zapazili v raznih žrelih, izvirajo iz napetosti kamene mesečne skorje, ki jo povzroča počasna ohladitev. Kaj točnejšega pa seveda ne vemo.

Manjše zlo. Chicago je mesto razkošja, mesto revščine, pa tudi mesto razbojništva, ki se rekrutira iz vseh plasti ljudstva. Pri večnih spopadih s policijo je imelo mesto vedno skrb za nove stražnike. Plačevati je pa moralo tudi odškodnino potomcem pobitih stražnikov. Prišli so na to, da stane 11 kg težak železni oklop okoli prs manj, nego pogreb in ostali stroški, pa so policajem sedaj kupili železne oklope.

Kako se Azija plodi. Po neki novejši statistiki se rodi letno 14,5 milijona Kitajcev, v angleški Indiji 11,6 milijona Indijcev, v Rusiji 6 milijonov Rusov, v Nizozemski Indiji 2,6 milijona, na Japonskem 2,1 milijona prebivalcev. Povsod je prirastek za 30 odstotkov letno. Približno isto nazadovanje beležijo nekateri evropski beli narodi. Kako bo izgledal svet čez 100 let?

Vojna nekoč in nesreče z nasiljem danes! Leta 1933 je prišel v Nemčiji fašizem na

oblast. V statistiki za to leto so nemške oblasti navedle tudi vse »na begu« ustrelnene in v taboriščih pomrle politične nasprotnike, ki so vladali demokratično Nemčijo, kot ponesrečence. Leta 1933 je umrlo v Nemčiji nasilne smrti 43.000 ljudi. Ravno toliko jih je padlo v vojni s Francozi v letih 1870-71.

»Bratje v pomanjkanju«. Pred 18 leti so se vršile po vsej Nemčiji zbirke za gladne Nemce, ki imajo v Rusiji ob Volgi svoje naselbine in lastno republiko. Za ostale Rusje se je pobiralo tudi pri nas. Danes pa prejmejo na glavni pošti v Moskvi povprečno 30 zavitočkov dnevno za Nemčijo. Nemški rojaki, uslužbeni v ruski industriji, pošiljajo svojim sorodnikom v Nemčijo, ki trpijo veliko pomanjkanje zlasti na jestvinah, moko, slanino, maslo, ja celo klobase. Nemčija noče (ker nima denarja) v inozemstvu nič kupovati in so njeni izdelki vsled sintetičnih izdel-

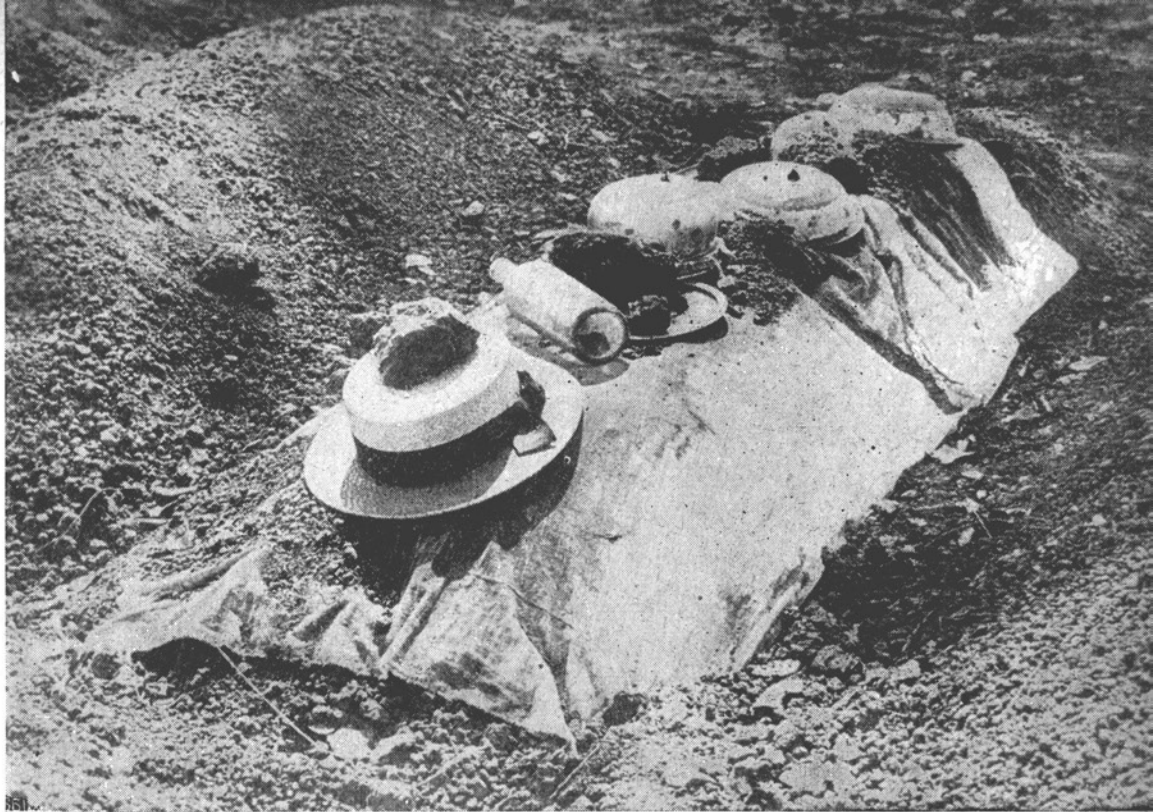
kov v kvaliteti silno padli. Oni izdelujejo sintetični (umetni) bencin, sintetično olje in še marsikaj. Sintetičnih klobas pa menda ne morejo napraviti. Pri vsem tem pomanjkanju je pa ljudstvo navdušeno, ker se drži Goebelsovih besed: Ni nam treba masla in marmelade, potrebni so nam kanoni.

9 letni otrok obsojen na 6 let. V Oxfordu na Angleškem je nekje odnesel 9 letni otrok otroški voziček in ga prinesel svoji mami, ki ga sama ni mogla kupiti. Mislil je, da ji ustreže, ker je imela malega otroka na rokalah. V vsem svojem življenju ni otrok, še nikoli ničesar ukradel in je res vprašanje, če je tudi ta izraz sinovske ljubezni radi njegove mladosti smatrati za tatvino. Vkljub temu mu je sodišče prisodilo 6 let vzgojevalnice. Lahko si predstavljamo bol staršev in štirih še manjših sester. To torej na Angleškem; ali misli posnemati Nemčijo?

Grob američanskega rudarja-
črnca. Na prostem so ga pokopali
in na grob so zložili vse nje-
govo premoženje: slamniki, ku-
hinjsko posodo in steklenico za
žganje.

Gld. Zlt.

Noben glas se tu ne sliši, pa če še tako komu kričimo v ušesa. Brez zraka ni zračnih valov. Z višine nekega žrela smo vrgli ogromen kamen, skalo, v globočino. Skala je bila šestkrat večja in težja od skale, ki jo lahko premaknemo na zemlji. Lepo počasi padajoče je drsela po navpičnih stenah v globino. Nobenega truščja in ropota ni bilo slišati. Ob robu žrela bleste krasni kristali. Ali nobene ostrine na robovih ni. Nič ni tukaj, kar bi nas lahko ranilo.

Z lahkimi koraki plezamo po robu najvišje strmine, prstanu podobne. Na vrhu smo. Molk se razprostira vsenaokrog po vsej mesečni površini. Objema nas oslepljujoča svetloba in sence naših teles izginjajo takorekoč pod našimi nogami. Nebo samo je črno. Na zemlji gledamo gorovje in višine modre in čim dalje so od nas, tem svetlejše postajajo in na konec izginjajo v zračni kopreni. Tukaj, na mesecu pa stoji vse gorovje tja do roba obzorja enako jasno, čisto

in vidno, kakor ono pod našimi nogami. Sonce takorekoč obupno in počasi koraka preko črnega neba. Ko pa zatone, je pa naenkrat na mesecu ledeni mraz. Mraz je tako oster, da ne pomagajo nobeni kožuhi, ki jih poznamo na zemlji. Zakuriti ogenj, ni misliti. Saj ni sploh nobenega kuriva na mesecu. Poleg tega pa manjka zrak s kisikom, brez katerega je ogenj nemogoč.

V tej, malone 50 dni trajajoči mesečni noči, naraste mraz do 250 stopinj. Ker ni nobenega zračnega plaščja, ki bi branil izhlapevanje toplote, izgine s površja vsa toplota in tako nastane malone tak mraz, kakršen vlada v svetovju in katerega so raziskovalci določili kot absolutnega s 273 stopinjami.

Tako, zdaj pa sedimo zopet na sončni žarek, da nas v eni sekundi takorekoč prinese zopet na našo zemljo.

Pesem armade, ki koraka v Porenje.

(Iz nemške revije »Das Ehrenkreuz — Illustrierte Wochenschrift für Wehr und Volk«, Berlin.)

Narazen!
Prostor!
Tank drvi,
prihaja črna smrt!
Še en korak,
vzel ga bo vrag,
kdor bo še z nami sprt!
Ga zgrabil ko blisk
bo smrti stisk,
vstal več ne bo nikdar!
Svinec, jeklo,
bo zdaj se reklo!
Naznanjamo vihar!
Narazen!
Prostor!
Tank drvi,
prihaja črna smrt!
Še en korak,
vzel ga bo vrag,
kder bo še z nami sprt!

HEINRICH HEINE

(1797—1856)

17. februarja je minulo 80 let, kar je umrl ta, eden največjih nemških pesnikov, žgoč satirik in bičevalec razmer v svojedobni Nemčiji in oznanjevalec svobode, ki jo je njegov narod dosegel šele dolga leta po njegovi smrti, ki pa so jo sedaj zopet, seveda samo začasno, zatemnili oblaki fa-

šizma, ki je edini njegov spomenik v Hamburgu ukazal podreti in njegovo ime izbrisati iz seznama nemških pesnikov. Ne morejo pa njegovega imena izbrisati iz nemških in mednarodnih proletarskih src. Več njegovih pesmi (n. pr. »Mi tkemo, mi tkemo...«) je bilo svoj čas v slovenščini objavljenih v »Pod lipi« in v »Delavski Politiki«. Tu priobčujemo njegovo:

Svarilo.

Kaj? Ti take knjige pišeš?
Zgubljen si, prijatelj dragi!
Če želiš denarja, slave,
glej da s čelom tla pobrišeš!

Ne bi svetoval nikoli,
da tako govoriš ljudstvu,
da govoriš to o popih
in oblasti preoholi!

Oblasti imajo dolge roke,
popje pa še daljše jezike
popje pa še daljš' jezike
in ljudstvo dolga ima ušesa!

T. M.

Prvi teden v marcu je bil kot ženski teden praznovan v Rusiji, kjer je osem milijonov žen zaposlenih v industriji, od teh je 66.000 inženirk in tehničark, 12.000 pa znanstvenic. Pol milijona ruskih deklet študira na visokih šolah. V izvršilnem odboru stranke je 101 članica. Ves desetisočev žen se nahaja v upravi mest in kolektivnih go-

spodarstev. Veliko je število žensk akademičark, upraviteljic velikih podjetij, uglednih športnic, avijatičark in tako dalje. Žena uspešno tekmuje z možem na vseh področjih civilizacije in kulture, kjer ji je priznana enakopravnost.

Univerza v Heidelbergu, glavno gnezdo nacistične vzgoje v Nemčiji, praznuje letos 550 letnico svojega obstoja. Ob tej priliki naj bi se vršil v Heidelbergu velik kongres univerzitetnih profesorjev iz celega sveta. Heidelberška univerza je razposlala vabila vsem univerzam po svetu, doživela pa je zelo neprijetno presenečenje: najslavnejše in najstarejše univerze v Oxfordu, Birminghamu, Cambridgu in Leydenu so svojo udeležbo odklonile. Sir Charles Grant Robertson, rektor univerze v Birminghamu, je objavil tozadevno v »Timesu«, da »svoboda mišljenja, svoboda izražanja in svoboda pred rasističnimi, religioznimi in političnimi preganjanji v angleškem univerzitetnem življenju še vedno nekaj pomenijo«. Oxfordski profesor Gilbert Murray je izjavil: »Popolnoma soglašam z odklonilnim stališčem naših univerzitetnih oblasti, ker je bilo z univerze v Heidelbergu odpuščenih 44 profesorjev, ker so bili liberalnega naziranja, ali pa so imeli v svojih žilah kaj židovske krvi — kar je po naših pojmihi nezaslišano.« Tudi češke univerze se najbrž ne bodo udeležile kongresa v Heidelbergu, samo naša mlada slovenska univerza komaj čaka, da bi se pri Nemcih uveljavila...

Baje so v Heidelbergu vabila inozemskim univerzam že preklicali.

Zadnja pot Georga Brandta

Hans Wendt-T. M.:

(Berlin, v tretjem letu tretjega carstva)

Pozvonilo je. Pismonoša. Izmučena ženska, upadlih lic, je pustila skaf s perilom in je z mokrima rokama odprla vrata.

»Pismo in paket.«

Pismonoša je odšel po stopnicah navzdol. Vrata, ki je bila na njih pritriena majhna medena ploščica z napisom »Georg Brandt«, so ostala še pol minute odprta, potem pa so se glasno zaloputnila. Kratko na to so pa sosedje slišali presunljiv krik in zamolkel udar, kakor da je nekaj težkega padlo na tla.

Sosedje so prihiteli. Trkali so, bili ob vrata s pestmi. Nihče se ni odzval. Nazadnje so šli po ključavničarja, da je odprl. Našli so ženo Georga Brandta ležečo na tleh, v globoki nezavesti. Poleg nje je ležalo pismo.

»... z isto pošto boste prejeli tudi pepel vašega moža, ki je tega in tega nenadoma umrl v koncentracijskem taborišču...«

Sosedje so čitali, prebledeli, se spogledali, a nihče ni znil besede. Potem so si ogledali paketič, ki je ležal na mizi, — navadna škatla iz kartona. To je bil — Georg Brandt.

Že meseca maja so ga aretirali. Od takrat se ni ničesar več slišalo o njem, dokler ni dospelo to pismo in paket.

Pretrsljiva vest je šla od ust do ust, od stanovanja do stanovanja, od hiše do hiše. Nekaj ur pozneje se je pojavil agent državne policije. Brandtova je sedela brezčutno, ko da jo je zapustila pamet. Roke so ji ko mrtve visele ob telesu in lasje so se ji razpustili čez oči in po obrazu.

Policijski agent je stopal gori in doli, ko da je on gospodar stanovanja.

»Vi se morate pod vsakim pogojem zadržati mirno, gospa Brandt. Saj me razumete, kaj ne? Skromen pogreb lahko napravite. Toda, nikake objave v časopisu ali kaj podobnega, — to si le izbijte iz glave. To sem vam povedal v vašem lastnem interesu, gospa Brandt!«

Dva dni pozneje je bila gospa Brandtova zopet počaščena s policijskim obiskom. Hoteli so vedeti, ali je karton s pepelom že zagreben.

»Še ne? Jutri mora biti to opravljeno! Ste razumeli?!«

*

... Bilo je v soboto popoldne. Ulica polna ljudi. Brezposelni so postopali sem in tja. Izmučeni delavci so se po težkem delu vračali domov. Vmes pa se je tu in tam pojavila kaka rjava srajca, ki se ji je vsak izognil.

V četrtem nadstropju neke hiše se je odprlo okno. Dvoje ženskih rok je izložilo na okno posteljnino, da se prezrači. Bilo je ceneno blago, blazine niso bile prevlečene, tako da je bilo videti samo rdečkasto kotenino, iz katere so bile narejene. Vogal rdeče odeje je visel malo preko okna po zidu. Potem se je odprlo še drugo okno. Tudi tu se je pokazala rdeča posteljnina. Potem še tretje... četrto... peto...

Vse se je na ulici čudilo. Na vseh straneh je bilo videti rdečo posteljnino. Kakor da sta obe dolgi fronti visokih hiš oblepljeni z rdečimi lepaki, kakor da iz vsakega okna plahuta rdeča zastavica, kakor da je nekdo vso ulico oškropil z rdečo krvjo...

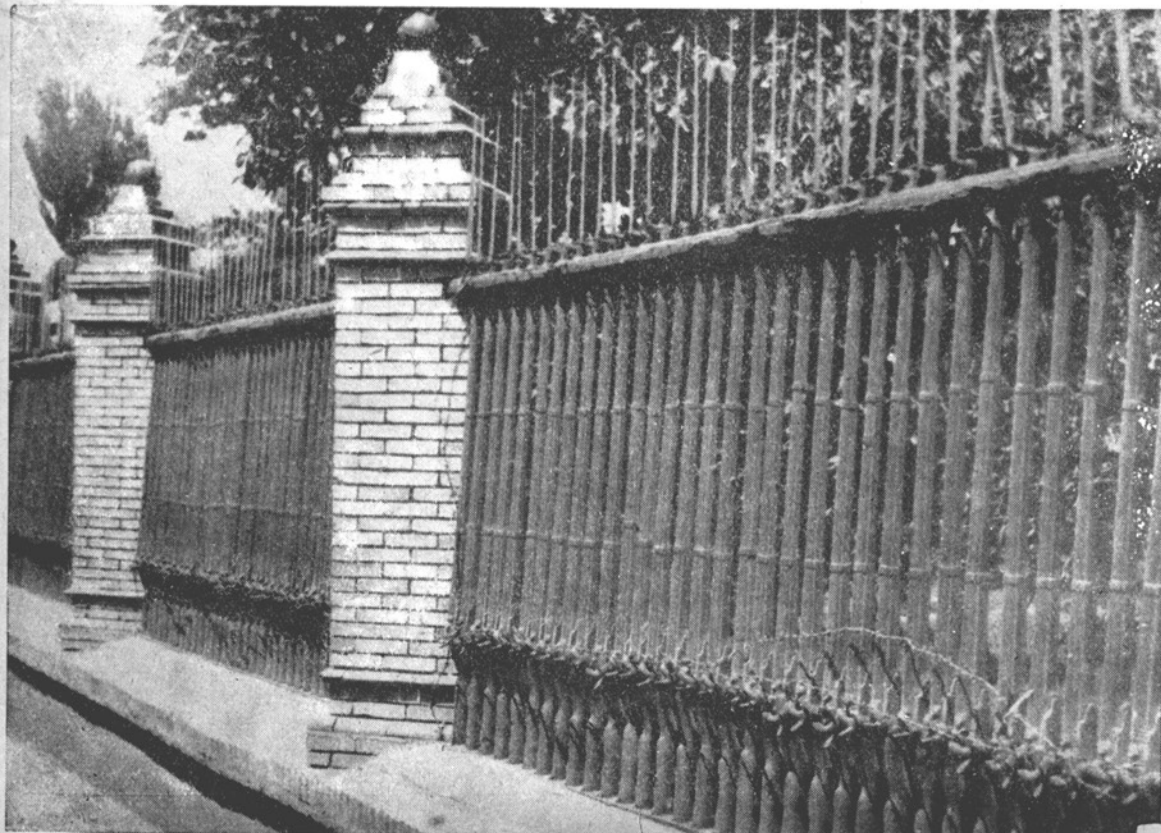
Množica je naraščala. Bila je videti razburjena, začela je groziti... In vseh pogledi so bili uprti proti oknom, proti simbolu...

Velikanska množica je ogrožala promet, ga je ustavila. Ljudje so molče strmeli proti oknom. In med to svečano tišino je stopila vdova Brandtova na ulico — in stiskajoč jo na prsi — je nesla kartonasto škatlo s pepelom svojega moža. Na njen pokrov je pritrdila šopek rdečih rož. Žena Georga Brandta je šla sama, brez spremstva, med množico, ki ji je molče in odkritih glav napravila špalir. In rdeče rože so žarele ko kri.

Zaslišalo se je sopihanje bližajočega se avtomobila. Ustavil se je, iz njega so skočili agenti državne policije in so vdrli v stanovanje Georga Brandta.

Niso pa nikogar več našli. Žena Brandtova je medtem s težkimi koraki šla dalje. Nihče si je ni upal ustaviti. Še tesneje je stiskala škatlo k prsim. Krvavordeče rože so žarele, množica je molčala. In v tem grozečem molku je bila prisega. Prisega in poziv.

... Tak pogreb je imel marksist Georg Brandt.

Plot iz vojaških pušk z nasajenimi bajoneti. Plot so naredili v Ameriki. — Čuden okus!

Gld. Zill.

Davki

V nekem podeželskem mestu v Srednji Evropi je živel krojač Janez Trpin. Zaslužek je bil skromen, tako da je le težko preživeljal sebe in rodbino. Nekega dne je dobil od davčne oblasti polo s pozivom, naj napove radi odmere davkov svoje imovinske in pridobitne razmere. Trpin je izpolnil polo ter jo vrnil oblasti. Par tednov pozneje je dobil polo nazaj s pripombo: »Vaša napoved ni pravilna. Ugotovili smo, da zahajate vsako soboto v gostilno, kjer pijete vino. To bi bilo nemogoče, če ne bi imeli več dohodkov. Zato Vam zvišamo davke za 1000 Din.« Dasi težko, je plačal Trpin to povišico; obenem pa je sklenil, da ne bo šel več v gostilno.

Drugo leto je dobil spet polo s pozivom, da sporoči svoje dohodke in izdatke. Trpin je storil to po svoji najboljši vesti. Čez nekaj časa je dobil polo nazaj z opombo: »Dohodke ste navedli prenizko. Zvedeli smo, da živite zelo varčno, ker ne zahajate niti ob sobotah v gostilno. Imeti morate torej lepo premoženje. Zato Vam zvišamo davke za 2000 Din.« In zopet je moral plačati Trpin povišico.

Ker so bili davki vedno večji, je sklenil Trpin, da bo skrčil svoje izdatke na minimum in da bo pridno delal. Kakor navadno, je dobil tudi tretje leto znano polo v izpopolnitev. Čez par tednov je priromala pola nazaj z opombo: »Vaši dohodki so višji, kakor ste jih napovedali. Vašo delavnico imate odprto dalje kakor drugi in morate imeti zato znaten zaslužek. Zato Vam zvišamo davke za 3.000 Din.« In zopet je moral plačati Trpin povišico.

Odslej je odpiral krojač svojo delavnico zjutraj pozno in jo zapiral še pred mrakom. Prihodnje leto je prišla zopet znana pola. Trpin jo je izpolnil kakor je vedel in znal. Čez nekaj tednov jo je dobil nazaj s poukom: »Vaša napoved je lažna. Ugotovili smo, da odpirate delavnico pozno in jo zapirate zgodaj. To dokazuje, da imate že tako veliko premoženje, da Vam ni treba več delati. Zato Vam zvišamo davke za 4.000 Din.«

Ko je prečital Trpin ta odlok, je obupal. Vzel je vrv in se obesil.

T.

Zadnjič

V neko elegantno restavracijo s prvovrstnimi cenami in zmerno postrežbo je prišel nek tujec. Ko je snedel dunajskemu zrezku nekoliko slične podplate, spil čašo tople, pivu slične tekočine in plačal za vse skupaj 45 Din (brez napitnine), je vprašal natakarja: »Ali veste, kdaj sem bil zadnjič v vaši restavraciji?« »Ne vem,« mu je odvrnil natakar. »K nam prihajajo dnevno odlični gosti, tako da ne morem vsakega poznatil.« »No, da se boste točno spomnili, pa Vam povem — danes.«

T.

Konfuzni rabelj

Naš rabelj gauge je postavil. Za grešnika je štrik pripravil. Zdaj čaka rabelj impozantni, Obleden v smoking elegantni, Cilinder, rokavice bele, In lakštiflete skoraj cele. Nervozni rabelj grozno švica, Za njega bo sedaj primica. Pred gauge stoično koraka Morilec Bauchaufschlitzer Jaka. Strahu naš Jaka ne pozna, Zato se cinično smehlja. In gaugam bliža se morilec, Pa spremlja ga njegov branilec. Ta dohtar Zguba je začetnik, Še neizkušen, mlad odvetnik. Drži se kisló dohtar Zguba, Zadeva mu je prav neljuba, Ker Jaka Bauchaufschlitzer fini Je dohtarjev klient edini In celokupna klientela Bo koj na štriku obvisela. Ko rabelj dva moža zagleda, Prišel v zadrego je seveda, Ker prej se nič ni informiral, Katerega bo štranguliral. Naš rabelj pa je bistroumen In velik psiholog razumen: »Možakar ta se mi smehlja, Zato ker dobro vest ima. A drugi kisló se drži, Se strašno mi ferdohten zdi.« Na tega se je rabelj spravil In bliskovito ga zadavil.

Gledalci, ki so zraven stali, So kar strmeli in zijali, Ker jako redko se zgodi, Da kak odvetnik obvisi. Zdaj reče Jaka Bauchaufschlitzer: »Se v naglici zgodil je šnicer. Zares je špaska zamenjava. Naš rabelj je konfuzna glava In zapostavil je morilca, Obesil pa mi je branilca.« In rabelj vzklikne: »Saperment! To ni bil pravi delinkvent! Nikoli nisem prej obešal In Lampenfieber me je zmešal. Pomota mi je res neljuba, Je Jaka živ, obešen Zguba. A vendarle se meni zdi, Da cela stvar prehuda ni. Ker v peklu vedno so veseli, Če advokata so prevzeli. Ti, Jaka, idi zdaj na varno, Prevzemi Zgubovo pisarno. Imel si že različne štrafe, razumeš se na paragrafe. Izrabi te okolnosti. Do splošne zadovoljnosti. Na ta načip bo klientela Brez vsake zgube ti cvetela In rekli bodo: Tam koraka Naš dohtar Bauchaufschlitzer Jaka!«

Dr. Stachel.

Sejno mizo odnese med razpravo do zob oborožen vojak; diplomati ga plaho gledajo in sklenejo protestno noto...

Gld. Z.

Doktor

Če doktor si, je prav lepo; Zato pa moder nisi. Ker če si bik, ostaneš bik, Če trikrat doktor ti si.

T.

28-	46-
33-	62-
44-	83-
	90-
	112-
	123-

TRGOVSKI DOM **Sternwecki** CELJE 40

Vzorci in cenik zastonj

Težnje delovnih žen

Delovne ženske, tako delavske kakor tudi meščanske, imajo za seboj trnjevo pot. Na vse strani se je, bilo treba boriti proti predsodkom in boj je bil tem težji, ker se ženska fronta ni borila strnjeno, ker so se meščanske delovne ženske v svoji neuvidevnosti borile proti delavskim interesom vobče in so s tem tudi zavirale končno pravično rešitev ženskega vprašanja.

Meščansko ženstvo je videlo v ženski predvsem spolno bitje in mu je kot takemu hotelo priboriti pravično ocenitev in podlago. Nikoli ni zahtevalo, da raj se gleda na žensko v vseh ozirih kakor na moškega, poudarjalo je, da je treba ženski priboriti več pravic zlasti zato, ker je žena in mati, in kot taka do sedaj ni bila dovolj upoštevana. Na ta način meščansko ženstvo nikoli ni majalo temeljev današnjega družabnega reda, prizadevalo si je samo, da omili njegove robove in ogle, da ublaži nasprotja. Svojo pozornost je obračalo meščansko ženstvo predvsem na dobrodelna prizadevanja, na zaščito mater in družin s številnimi otroki, na svetovni mir, na zaščito nezakonskega otroka, na izboljšanje položaja kaznjencev, na socialno skrbstvo, starostno zavarovanje, v prvih početkih pa se je zavzemalo zlasti za odpravo suženjstva, za odpravo prostitucije in za uvedbo prohibicije. Iz vseh teh prizadevanj pa je vel pogosto malenkosten duh in je zato ostalo delo polovičarsko, kar nam priča n. pr. stališče do nezakonske matere, ki bi jo pač bilo treba po meščanskem naziranju gromotno boljše zaščititi, a je nikoli postaviti v isto vrsto z zakonsko materjo. Za odpravo prostitucije so se zavzemale meščanske ženske vedno zviška, s stališča tistih, ki so brez greha. Da so se prizadevaja meščanskega ženstva gibala v zelo ozkih mejah, nam priča tudi dejstvo, da ni bilo nikoli pogumno načeto najvažnejše žensko vprašanje, vprašanje svobodne odprave telesnega plodu. Brez dvoma je pa meščansko ženstvo doseglo marsikatero izboljšanje splošnega ženskega položaja ravno s svojo taktiko, ki ni bila nikoli dosledna, ampak se je vedno prilagodila vladajočemu položaju.

Delavsko gibanje se pa pri ženskem vprašanju opira na naziranje, da je ženska v prvi vrsti človek, in šele v drugi vrsti spolno bitje, da je zato treba ravnati z žensko vedno kakor z moškim. Delavske ženske so se zato borile za popolno enakopravnost v zaposlitvi, za izvojevanje enake plače za enako delo ženskam in moškim, za žensko volilno pravico, podpirale so pa tudi prizadevanja meščanskih žensk za višjo izobrazbo ženskega naraščaja, izvojevanje vstopa na univerzo, pripustitev k vsem višjim poklicem, službam in javnim funkcijam.

Delavske ženske so tudi dosegle, da se je v delovni red vneslo nekaj važnih določb, ki se tičejo žensk. —

Pravno podlago ima zaščita ženske kot delavke v washingtonski konvenciji o delu, ki so jo podpisale skoraj vse države sveta, tudi naša. Znane so določbe za obrambo ženske v tej konvenciji, da je namreč ženam prepovedano delo šest tednov pred in šest tednov za porodom itd. Vsi ti predpisi pa jemljejo ženski samo delo ali pa so vsaj krivi, da dajejo ženski slabšo plačo in postopajo slabše z njo. Vsakdanje izkušnje nam potrjujejo, da vse tisto, kar se nanaša na posebno zaščito mater, v veliki večini primerov sploh ne pride do veljave. Mnoge žene, zlasti neporočene matere, zakrivajo svojo nosečnost kolikor mogoče dolgo, da ne dajo s tem delodajalcu povod za odpust pred določenim časom. Če je nočno delo, delo v obratih, ki je zdravju nevarno itd., prepovedano, so s tem najbolj prizadete ženske same, kajti vsak podjetnik daje v tem primeru prednost nezaiščitenim moškim in se brani sprejemati ženske delavke, ker je potem vezan. Ako pa dela ženska ponoči, pomeni to, da ni dobila dnevnega dela. Dalje je res, da je včasih mati še bolj kakor s strani podjetnika, izkoriščana s strani lastne družine, kar je pa težko preprečiti. Kmetica n. pr. nima do zadnjega dne pred porodom zadostnega nočnega počitka in tudi nikoli ne počiva šest tednov za porodom. Ako torej delavka dela do zadnjega, pomeni to, da ji ali delo ne škodi ali pa da mora delati, ker bi drugače umrla od lakote, pa bi ji vse lepe besede o zaščiti bodoče matere prav nič ne pomagale. Zato so vse te izredne zakonite in družabne odredbe bolj prepoved dela brez vsake odškodnine kakor zaščita ženske.

Res je torej, da je zaščita matere nezadostna in pomanjkljiva, toda prav radi tega bi se bilo treba boriti za to, da se zaščita matere izpremeni v pravico matere. Vse telesne težave, ki so zvezane z materinstvom, nosečnost, porod, dojenje, brez dvoma občutno ovirajo žensko, da v času, ko je prizadeta, ne more tako zelo razviti vseh svojih sil kakor moški. Zato je pa tudi pravično, da se materinstvo tako rekoč socializira, da se dvigne tisto delo, ki ga opravlja ženska kot mati, v moralni in gromotni vrednosti vsaj na tisto stopnjo kakor delo moškega v istem času. Res je, da se je treba boriti za enakopravnost in tudi za enakost, toda v enaki meri je treba upoštevati dejstva, ki izvirajo iz fizioloških razlik med žensko in moškim, kakor dejstva, ki izvirajo iz gospodarskega življenja. Ženska kot producent duhovnih in materialnih dobrin in ženska kot producent novega človeka, oboje bi moralo biti v družbi enako ocenjeno in enako poplačano. Kadar bo priznано materinstvo kot socialno delo za človeštvo, takrat bo šele sploh mogoče govoriti o svobodnem tekmovanju na delovnem polju človeštva.

Vlažno - hladno - tedaj NIVEA

Seveda, če z Nivea-kremo redno negujete kožo, bo postala raskava in razpokana koža spet mehka in nežna. Ali bolje je, da to preprečite kakor zdravite! Zavarujte zato kožo o pravem času s tem, da jo natrete po dvakrat na dan z Nivea-kremo. Nivea napravi kožo odporno in ohrani njeno lepo polt.

Nivea je nenadomestljiva, ker je Nivea edina krema, ki ima v sebi eucerit, in v tem tiči njeno edinstveno delovanje.

Materinstvo priznavajo vsi za najbolj naravni, a tudi najlepši in najvzvišenejši poklic žene. In s čim večjimi težkočami je zvezano izvrševanje tega poklica, tem več je govorjenja in pisanja o svetosti materinstva. Po vseh državah so uvedli materinski dan, ki naj bi bil zlasti za matere, pa tudi za vsakega drugega človeka nekak praznik, ko naj vsakdo vzbuja čut hvaležnosti do svoje matere.

Res je, materinstvo je najbolj naraven in za večino normalnih žen najlepši poklic, toda le tedaj, če prinaša srečo in zadovoljnost njej in otroku. Toda trpka ironija ostanejo besede o svetosti in vzvišenosti materinstva vse dotlej, dokler bo na svetu toliko mater, ki rode v strahoviti materijelni in duševni bedi, rode samo za to, da jim grabi smrt otroka za otrokom, če pa ostanejo živi, pa mora gledati mati, kako propadajo fizično in moralno radi pomanjkanja najprimitivnejših pogojev za življenje, radi nedostatkov vzgoje, ki jim je preza-poslena mati dati ne more. Tem materam je praznovanje materinskega dne kakor zasmeh njih lastne usode, saj jim budi spomin na Golgoto njih bednega življenja.

Spominjam se na praznovanje materinskega dne poznane mi matere iz barake ljubljanskega predmestja, ki deli usodo s tisoči svojih vrstnic:

Odzvonilo je poldne. Pred leseno barako stoji upognjena žena. Ozira se po cesti, čaka, da se vrnejo otroci, eni z dela, drugi iz šole. V kuhinji, ki je edini prostor za bivališče osmih ljudi, je pripravljeno skromno kosilo. Prvi pride domov mali Janezek. Ko ugleda mater, ji steče nasproti veselo, mnogo bolj kot druge dni. Nekoliko blede obrazek izraža svečano razpoloženje. Ne pozdravi z običajnim: »Dober dan, mama, lačen«, temveč pomenca malo z nogama in začne deklamirati pesmico, nekako voščilce: »Povej otrok, kako spoznaš ti mamico?« Še predno konča, priteče domov Cilka, z dvema cvetkama v roki in prične brez oddiha pripovedovati: »Veš, mama, danes je materinski dan, praznik vseh mater, po vsem svetu ga praznujejo — so rekli v šoli. Vsak otrok mora napraviti ta dan svoji materi kako veselje — so rekli v šoli.« Tako čeblja venomer in pri tem pozabi dati materi cvetice in poredati pesmico, ki se jo je tudi ona naučila v šoli. Med tem sta se vrnila domov tudi starejša dva dečka, učenca meščanske šole. Tiha fanta sta, pozna se jima, da sta že spoznala bedo življenja po barakah. Podzavedno že prezirata otepane fraze, zato samo mirno pripomnita: »Tudi pri nas so govorili o materinskem dnevu.« Z razumevanja polnim pogledom jima vidi mati v dušo. Ve, da njena fanta, prezgodaj dozorela ob pogledu na lastno in tujo revščino, predobro poznata njene »materinske« dni, da vesta, kako malo je bilo lepih med njimi. — Ker sta se med tem vrnila tudi Rezika, ki je bila pomočnica pri šivilji, in Tone, ključavničarski vajenec, sede družina h kosilu. Razgovarjajo se dalje o materinskem dnevu. Rezika se domisli, da je čitala v časopisu, da je materinstvo najsvetejši in najbolj vzvišen poklic, da je največja sreča za ženo, če postane mati, da so otroci blagoslov božji in še mnogo podobnega. Ob njenem pripovedovanju šine preko materinega obraza trpek nasmeh. Za trenutek vstanejo pred njo slike iz njenega življenja. Ali je njej prineslo materinstvo srečo, blagoslov? Da, prvi otrok, Rezika, ji je prinesla dosti sreče in veselja. Takrat še ljubezni med njo in njenim možem ni kaliko pomanjkanje, ki se je pozneje naselilo v hišo; njej še ni bilo treba iskati zaslužka, ker je shajala z moževo skromno plačo. Toda prišel je drugi otrok, tretji, četrti, šesti — a ž njimi ne blagoslov, temveč uboštvo. Vsako pričakovanje novega otroka je bilo

zanjo vir novih skrbi, vsako rojstvo udarec za vso družino. Radi nezadostne hrane se je njeno zdravje zrahljalo, organizem je opešal, moči so ginile. Pomanjkanje, ki je bilo čedalje večje, je najbolj občutila ona sama. Kakor vsaka proletarska mati, je bila vedno ona prva, ki je stradala v času pomanjkanja, poslednja pri nabavi obleke. Mož in otroci so imeli vedno vsaj nekaj časa za oddih, ona nikdar. Za njo ni bilo niti deseturnega delavnika, ki bi jo ščitil pred preobremenitvijo. Vsakokrat, ko je postala znova mati, je morala podvojiti svoje delavnost. A njena moč je propadala z vsakim njenim porodom. Kako rada bi se popolnoma posvetila negi in vzgoji svojih otrok, toda preobila zaposlelost, pozneje tudi izven doma, jo je ovirala, da ni mogla dati duška niti svojim najelementarnejšim čuvstvom. Namesto, da bi imeli otroci mater, polno življenjske vedrine, morajo gledati v svoji središnji nervozno, vedno utrujeno ženo, ki je pogosto bolna in razdražljiva. Kaj ji pomagajo besede o svetosti materinstva, ko ga ji je pa beda spremenila v tako strašno breme. Pogled na otroka je ne osrečuje, temveč ji povzroča večno skrb in bolečino: saj ve, da bo trpljenje delež slehernega teh ubogih bitij, če bodo dorasli.

A najhujše je bilo, ko je omagal tudi mož. Pri napornem delu si je polagoma nakopal bolezen, dobro z zasmehom o domovih ubogih — jektiko. Kmalu, ko je bil rojen najmlajši, ga je pobrala smrt. In tedaj so se šele prav pričeli, njeni materinski dnevi, njeni mučeniški dnevi, polni trnja in solz.

Iz razmišljanja jo predrami jok malega deteta, ki leži v zibelki. Rezika, ki se ravno pripravlja, da pčnaje posodo po kosilu, brž skoči k zibelki in vzame otroka v naročje: svoje dete, svoje nezakonsko dete. Danes je tudi njen praznik. Tudi ona je mati. Zgrozi se, ko se spomni križeve poti, ki jo je prehodila v času nosečnosti in prve mesece po porodu. Kako je morala skrivati svoje »blagoslovljeno« stanje, a ko je vendarle prišlo na dan, jo je mojstrica brez usmiljenja zapodila, tovarišice so jo gledale z zasmehom in prezirom: vlačuga, ničvrednica. In vendar je bil njen otrok sad najmesebičnejše ljubezni, najbolj naravne zveze in bi moral imeti veliko bolj pravico do življenja kot otroci, rojeni od matere, ki si kupi za drag denar moža, oziroma njegov naslov ter rodi potem dediče njegovega imena in premoženja. Za to ženo je materinstvo pač blagoslov, saj prinaša srečo njej in otroku. Njeno poročniško posteljo obsipljejo s cveticami, s čestitkami, darovi, otroka ovijajo v dragoceno perilo — a ona? Same jezne poglede je videla okoli sebe, temna skrb se je plazila okoli zibelke. Nezakonski otrok, nezakonska mati! Kje je tukaj svetost materinstva, materinska sreča? Predobro je vedela, da so vse te besede bridka ironija za njo in njene vrstnice in bodo ostale v posmeh resnici vse dotlej, dokler bo svet gledal za isto dejanje na eno ženo s spoštovanjem, dočim bo drugo kamenjal in opljuval. In zato je za njo materinstvo nesreča, a njenemu otroku bo detinstvo tragedija.

»Mati, ali bomo tudi me, bedne in ponižane kdaj praznovala materinski dan?«

»Da, tudi za nas bodo vstali lepši materinski dnevi, našim otrokom lepši detinski dnevi. Toda to bo šele takrat, ko se bo žena sama otresla predsodkov dvojne morale, ko bo sama dvignila plamenico osvobojenja, pričela iskati vzroke svojemu trpljenju ter vztrajno delala na to, da se ustvarijo pogoji, ki bodo dvignili materinstvo v najlepši poklic za vse žene, ki ga bodo napravili zaželjenega vsem ženam.«

Ž E N S K O R A Z N O

Le kaj bi dali! Rojstni dan, božični in novoletni dan, takrat ni treba, da samo čakate, kaj boste dobili vi sami od drugih, premisliti morate že malo, kaj lahko vi sami drugim podarite, pa če je še tako malo denarja. Naj vas tolaži to, da pri darilu ne odloča cena, da lahko včasih z najpreprostejšim darilcem napravimo zvrhan kup čistejšega veselja, če namreč dobro zadenemo,

kaj si dotični želi in pa tudi, če darilce na ljubezniv način izročimo. Mami in očetu bodo vedno najbolj dobrodošla tista darila, ki ste jih sami naredili. Zato pa kar korajžno na delo! Najprej premislite, kaj bi dali, kaj bi lahko rabila mama, kaj bi prišlo prav očetu, kaj si želijo bratje in sestre. Ker je pa mošnjiček vedno prazen, se pa nato malo ozrite okrog sebe. Mogoče boste našli marsikje kaj uporabnega in boste lahko napravili prav lična darilca. Deklicam

je to še kar lažje kakor dečkom. Če dobe kje kak večji kos blaga, lahko prirežejo iz njega lično vrečico, katero bo lahko mama kam obesila in vtaknila v njo svoje cunje za prah, ki so ji povsod na poti. Vrečico je pa treba seve lepo sešiti in lično okrasiti z vezeninami, saj je ostankov volne in svile doma vedno dovolj. Prav tako lahko napravimo iz ostankov blaga držalo za krtače, blazinico za igle in šivanke (katero napolnimo z žaganjem) in še marsikaj drugega.

Papež blagoslovlja svoje vernike.

Dr. Bujan:

ŠE O SPLAVU

Jugoslovensko zdravniško društvo je na svojem kongresu, še nedolgo tega, sprejelo resolucijo o legalizaciji abortusa (pozakonjenju splava) iz socialnih ozirov. Temu važnemu vprašanju je mnogo pažnje posvetil posebno beograjski meščanski tisk, zatorej je predvsem dolžnost delavskega razreda, da ga nekoliko pobližje spozna.

V tesni zvezi je vprašanje splava z vprašanjem porasta prebivalstva (populacija naseljenja). V 18. stoletju, t. j. v početni stopnji kapitalizma (posebno v Angliji), se je pričelo grozno uničevanje malih kmečkih posestev, kar je seveda povzročilo osiromašenje širokih ljudskih plasti. Prve ekonomske krize nastopajo po nadaljnjem razvoju gospodarskih odnošajev. Nadprodukcija proizvodov povzroča zastoj v gospodarski produkciji, delovna moč ne najde več zaposlenja v gospodarski produkciji, temveč mora na ulico. Nepopišno bogastvo in ogromne količine proizvodov na eni strani, na drugi strani povečana

Tudi prav mali ostanki blaga pridejo prav za darila. Iz njih lahko sešijemo mami lepo cunjjo za brisanje prahu ali pa napravimo celo majhno preprogo, predposteljniki, če smo posebno pridni. Sestrici pa lahko napravimo veselje z žogico, pajacom ali punčko, kar vse lahko napravimo brez mnogih stroškov iz malih ostankov. Iz ostankov blaga lahko napravimo tople in lične copatke, s katerimi bo imel vsakdo veselje, ki jih bo dobil. Če hodi oče ali brat rad v hribe, mu napravite praktične vrečice za posamezne jestvine, seveda pa samo iz takega blaga, ki se da dobro prati. Ako sedi oče ves dan v pisarni in ga rado zebe v noge, mu napravite iz cunjic tople vrečice za čevlje, znotraj jo pa tople obložite. Če je pa katera še posebno spretna, lahko kvačka, plete ali zmreži mami torbico za nakupovanje, sestri pa mrežico za žogice.

Če zna deček dobro risati, naj poskusi kako sliko. Če je več modeliranju, naj pokloni kak majhen kipec. Če vidi, da se kje doma valja kaka lepa slika, pa ni denarja za okvir, naj ga kar sam napravi, saj ve kako. Mama nima nobene deske za rezanje zelenjave in mesa in opravlja to kar na mizi, napravimo ji tako desko, saj je ni težko odžagati in lepo postrugati. Zelo dobrodošlo darilo je vedno lesena škatlja, mama bo v njej shranjevala robce, oče ovratnike. V jedilni shrambi rabi mama zabož za jabolka. Oče nima pepelnika in stresa pepel vse-povsod. Iz stare škatlje za sardine se da napraviti imeniten pepelnik. V sobi gori luč brez senčnika. Iz pergamentnega ali iz krep-papirja lahko napravite tudi preobleko za lonca asparagusa, ki ga ima mama tako rada. Lepa je tudi s tušem poslikana škatlja iz steklenih delcev, katere dobite pri steklarju za mal denar. Tudi iz rafije se dado

napraviti najrazličnejša darila, lepe škatlje, košarice, krožnike, torbice itd. Stare razglednice lahko sestavimo v lepe škatlje. Mali sestrici lahko napravimo na vso moč ljubko pohištvo iz lepenke, starih škatljic za vžigalice, starih špul od sukanca itd. Treba je seve vse lepo sestaviti in pobarvati.

Torej kakor vidite, izbire dovolj za vsakega. Tudi celo brez denarja lahko napravimo drugim veselje. Treba pa je v vsako reč vložiti nekaj truda in zato je treba vedno pravočasno začeti s pripravljanjem, drugače pride prehitro tisti dan in vi stojite praznih rok. Treba je s takimi darili tem prej začeti, ker je treba delati skrivaj, da dotični ne vidi, ki mu je darilo namenjeno, kar pa zahteva več časa. Ni pa večjega veselja, če smo koga z darilom res presenetili in če mu potem na obrazu beremo, kako je vesel.

brezposelnost in lakota. Da se opraviči ta sramota, izmišlja meščanski razred razne teorije kakor n. pr. Maltusovo, katera hoče s prirodnim zakonom opravičiti bedo, povzročeno v kapitalistični družbi. Človeški spolni nagon, uči Maltus, če ne najde zaprek, povzroča preobljudenost, vzporedno s tem pa bedo.

Sedaj se ti preroki te nove znanosti obračajo na naslov delovnega ljudstva in govore: Zmanjšujte število otrok, omejite število porodov, ker le tako si lahko izboljšate svoj položaj. Tudi na ideologijo proletarijata so vplivale te znanosti. Za odstranjenje § 218 v Nemčiji se je od leta 1913 naprej jelo razvijati masovno gibanje. Ta paragraf obljublja kazni za splav. Gibanju je predhodila soc. demokracija Nemčije in njeni zdravniki, seveda je to gibanje bilo prežeto vseskozi z

Nevarno gospodarskemu in kulturnemu napredku človeštva je neomejeno vršenje spolnega nagona. Pritisk na življenjske potrebščine povzroča preobljudenost, kar je vzrok splošni bedi. Delovno ljudstvo naj bi po tej teoriji bilo samo krivo svoji bedi, ker se čezmerno množi in najboljše je, da pomre, če nima zadosti življenjskih potrebščin. Ker pa je čezmerno množenje družbi škodljivo, priroda brez obzira na socialne mere, vse to sama regulira. V tem cilju delujejo po Maltusu razen boleznih in smrti tudi vojna, alkoholizem in slično. Vsi socialni zakoni pa, ker se zoperstavljajo in delujejo nasprotno prirodnemu razvoju, so škodljivi za družbo. Dobrota človeštvu so le smrt, bolezen in vojna. Za časa prosperitete (uspevanja) so to sramotno teorijo zametavali tudi meščanski ideologi ali so se z nastopom gospodarske krize nanovo zatekali k njej, seveda v čisto novi obliki tako imenovanega »neomaltuzinizma«, oportunističnimi tendencami, odvrčajoč delovno ljudstvo od razrednega boja in navajajoč ga pri tem na pot pasivne rezistence, na štrajk otrudelih žen, na posamezno osebno izboljšanje položaja posameznih delavcev (delavk).

Nauk historičnega materijalizma uči, da je vprašanje naseljenosti indiferentno. Temelj družbe, morale in navad določata produkcija dobrin in njih razdelba, od njih pa je odvisna reprodukcija — obnovenje — življenja. Svoje posebne zakone o naseljenosti ima vsaka gospodarska perioda. Po Marxu je naseljenost zgodovinska, nikakor pa ne prirodna kategorija (zakon). Zakon o preobljudenosti velja samo za kapitalistično družbo, on ž njo nastaja in izginja. Do neskončnosti je mogoče povečati produktivne sile zemlje in ljudstva, seveda ne v kapitalistični družbi, ker se produkcijske sile v njej ne morejo razviti. Kapitalistično gospodarska anarhija vodi tako do časovnih motenj in zastoja, to so okovi hitremu napredku. Široko bi se odprla pot neprestanemu in hitrejšemu razvoju produkcijskih sil in s tem praktično neomejenemu narastu same produkcije, če se snajemo okovi, v katere je kapitalistična anarhija vkovala gospodarstvo.

Iz tega se vidi, da je vprašanje naseljenosti mnogovrstno, samo en del tega splošnega problema pa je vprašanje abortusa. Ne s kaznimi, ne s svobodnim izvrševanjem splava, temveč s karakterjem proizvodnih odnošajev se določa vprašanje porasta prebivalstva. Zdaj je vprašanje, če je v socialistični družbi preobljudenost sploh mogoča? Nikakor ne.

Za reguliranje naseljenja, t. j. obljudenosti je regulacija porodov najvažnejše vprašanje, a za omejitev porodov je vprašanje abortusa bistveno.

Legalizacija abortusa je uvedla do danes edino Rusija. Drugače je v vseh kapitalističnih državah splavljanje tajno, kar se občutno kaznuje. Njih strogi zakoni so v prvi vrsti namenjeni delovnemu ljudstvu, vzevši v obzir tudi težka obolenja in umrljivost vsled prikritega izvrševanja splava. Politično tlačenje in ekonomsko izkoriščanje v kapitalističnih državah do današnjega dne povzročata tudi v področju spolnega življenja silno nasprotje, katero se v času splošne krize stopnjuje do neverjetnosti. Ogrorna brezposelnost, stanovanjska beda, beraške dnevnice, obubožanje kmeta in delavca nikakor ne dopuščajo, da bi milijoni žen rodile ter vzgajale zdrave otroke.

Vsa tista sredstva, katera sprečujejo zanošenje, brani reakcionarna in klerikalna zakonodaja, za izvrševanje splava pa določa težke kazni in s tem sili žene revnih slojev, da se zatekajo k spekulantom meščanske razredne medicine. Kljub vsej strogosti in moralnim naukom v vseh kapitalističnih državah število porodov nazaduje, splavi pa se množe. Seveda buržuazija zakonov o preganjanju splava nikakor ne opušča, nasprotno, sili delavske žene, da rode bodoče delavce in vojake, kateri so kapitalistom brezpogojno potrebni za izkoriščanje, imperialistom pa za vojskovanje.

Vprašanje splava se lahko pravilno reši le v socialistični družbi, vso težo prisilnih zakonov pa ima do tistega časa občutiti le revno ljudstvo. Premožni sloji lahko vedno z denarjem plačajo »premijo rizika« znanim zdravnikom, kateri jim brez nevarnosti izvrše splav. Revne žene pa so prisiljene zatekati se k raznovrstnim spekulantom ter neizkušenim babicam in vsled tega to pogosto drago plačati s svojim zdravjem, večkrat tudi z življenjem, ker nimajo denarja.

V Nemčiji znaša število izvršenih splavov približno en milijon, okoli deset tisoč jih umrje od tega na zastrupljenju krvi kot vzroku splava. Dr. Klara Bender piše: Nemški narod je vprašanje splava praktično že dolgo tega rešil. V ordinaciji zdravnika da lahko vsaka žena brez nevarnosti in za petdeset mark izvršiti splav, samo vprašanje je, od kod vzeti toliko denarja. Kako pa je vprašanje splava rešeno v Rusiji? Ko je delavski razred prevzel oblast, je začel pridno izvajati industrializacijo zemlje, kolektivizacijo kmečkih gospodarstev, skrajšal delovni čas, povišal dnevnice, izboljšal življenje delovnemu ljudstvu, izvršil kulturno revolucijo ter s tem v zvezi na najširši osnovi organiziral zaščito materinstva in otrok. Kot boljši regulator naseljenosti vplivajo vse te pridobitve v smislu njenega vse

15 let po nedolžnem v ječi — ker je zamorec. John Randolph iz Mississippija je zamorec in sedi v ječi že 15 let za zločin, ki ga je izvršil belokožec. Mirovni sodnik Smith je za to vedel že pred 14 leti, a ga ni izpustil, češ, ker je zamorec. Sedaj ga bo osvobodil guverner. Amerikanska svoboda ima čudno logiko.

»Leta 1891. je stal Avgust Bebel na tem mestu, pod enako obtožbo. Tudi takrat so hoteli razredno delavsko gibanje uničiti, pa se jim ni posrečilo. In to se vam tudi danes ne bo posrečilo!« Tako je rekel pred kratkim 62 letni delavec berlinskim sodnikom v znamenem »Wuppertal-procesu«. In dvajsetletni mladenič, ko so ga obsodili na štiri leta ječe, je zavpil v sodno dvorano: »Ste znoreli? Čez štiri leta ne boste več vi tam gori sedeli, ampak mi!« Kaj je Wuppertal? Industrijsko podjetje blizu Berlina, v katerem so kljub nacističnemu terorju in dobro razpredeni vohunski službi, delavci obnovili svojo svobodno strokovno organizacijo in skoraj vsi vanjo pristopili. Končno so jo naciji le izvohali in blizu 700 delavcev zaprli. Ker jih je preveč, da bi vse naenkrat spravili pred sodišče, jih sodijo v manjših skupinah. 21. februarja jih je bilo zopet 74 obsojenih v ječo do 5 let. Kljub temu delavci ne klonijo. Iz vseh krajev Nemčije prihajajo poročila o obnavljanju delavskega gibanja, ne več razcepljenega, ampak v skupni ljudski fronti. Zadnja leta so se mnogočemu naučili. Da je v improviziranem procesu radi požiga nemškega parlamenta upal Dimitrov povedati Göringu v lice: »Najbrž se bojite mojih vprašanj, gospod ministrski predsednik?«, daje nemškimi ljudskim masam novih impulzov in novih upov.

»Tu je zajec zakopan.« Prejšnji mehiški prezident Rodriguez pravi, da je bistvo mehiškega položaja v tem, da so se skozi štiri stoletja, torej do revolucije 1910, vse autoritete, ki so pripadale duhovništvu, z največjo silo borile zoper to, da bi se ostalih 16 milijonov Mehikancev naučilo čitati in pisati, iz golega strahu, da ne bi narod spregledal, kako ga izkorišča tanka plast privilegirane razreda.

Učinkovite besede zoper vojno. Amerikanci imajo »Zvezo zoper vojno!« Izdali so knjigo in napisali:

»Mirno lahko trdimo, da bi se bila Amerika svetovne vojne izognila, če bi bil vsak poslanec vedel, da bo on med onimi 126.000 padlimi, ki so zgubili svoje življenje zato, ker je on v parlamentu glasoval za vojno. A baš danes se najmanj oborožene države vojne najmanj boje razen onih, ki si jo žele (Avstrija!). Vzemimo za primer Norveško, Švedsko in Dansko. Tam vladajo namreč socialni demokrati skupno s kmeti.

Z D R A V S T V O

Gliste. Slaba prebava pospešuje razvoj zajedavcev v črevesju, ki pridejo vanj z vodo in rastlinsko hrano, izvzemši trakuljo, katera se zanese v telo s surovim mesom. Bledi, nervozni, nabrekli ali zabuhli otroci so zelo podvrženi glistam. Kdor trpi na glistah, se jih bo najsigurneje rešil, če bo skrbel za splošno okrepitev telesa, dalje z izčiščevanjem črevesja, s sedečimi toplimi kopelji, z zauživanjem surovega ali kuhane korenja, medu, svežih kumar, bučnega semena, čebule, česna, solate s citronovim sokom, izogibati pa se mora mesu in ne sme jesti preveč kruha.

večjega porasta. Vprašanje reguliranja števila prebivalstva in reguliranja porodov se urejuje na temelju tega le z gledišča higijene spolnega življenja žene, kakor v interesu zdravja matere in otroka. Sovjetski zakoni so v vprašanju splava osnovani iz dveh stališč, prvič iz stališča zdravja žene, ker je prikrto splavljanje nevarno zdravju žene, zatorej je dolžnost oblasti, da to škodljivo orožje vzamejo ženi iz rok v korist njenega zdravja. Drugič, prirodni zakon je treba podvreči kontroli človeka. Zanošenje se mora vršiti po svobodni volji človeka. Materinstvo mora biti svojevolsko. Žena ima pravico razpolagati s svojim plodom. Osnovana je organizacija zaščite materinstva tako, da skrbi ne le za splošno zdravje žene, temveč je v to vključena tudi najširša pomoč pri splavu. Vsled tega je že v letu 1920 uvedena legalizacija splava. Zakon glasi: Dovoljuje se brezplačno in svobodno izvrševanje splava v javnih bolnicah, kjer se nudi največja sigurnost za te vrste operacije. Izvrševanje take operacije je absolutno prepovedano komu drugemu razen zdravniku. Po legalizaciji splava so organi zaščite materinstva in otrok začeli ugibati, s čem se je boriti proti tako razpašenemu družabnemu pojavu in so prišli do zaključka, da je vse bolj kot propaganda proti abortusu, potreben boj proti zanošenju. Zakaj, tudi operacija v bolnici je vendar pod najboljšimi pogoji lahko škodljiva zdravju žene, medtem ko je sprečevanje zanošenja v splošnem nenevarno.

Iz tega se zaključuje potreba izpopolnitve politike glede svobodnega vršenja splava v bolnicah, z organizacijo svetovališč in konzultacije o sprečevanju zanošenja, katere nudijo ženam vse nasvete in potrebna sredstva za onemogočenje zanositve. Sedaj se je počasi začelo manjšati število prikritih splavov. In tako je letno ohranjeno zdravje in življenje ogromnemu številu žen, katere so prej bolele in umirale na posledicah tajnega splava, z druge strani pa so boljši življenjski pogoji pomnožili število porodov v Rusiji do res zavidne višine; prebivalstvo je v stalnem porastu, med tem ko v kapitalističnih državah število porodov nazaduje.

Priradno je, da nam nič ne škoduje, če zahtevamo brezpogojno izpremembo vseh tistih zakonov, kateri prepovedujejo abortus in širjenje medicinskih sestavin o onemogočenju zanositve itd. Takšni zakoni so odraz farizejstva gospodujočega razreda. Naše načelo mora biti: Svoboda medicinski propagandi ter zaščita temeljnim demokratičnim pravicam meščana in meščanke.

Prevedel P. O.

Težave v prehodnih letih.

Pri ženah med 45. in 50. letom se pojavljajo radi prestanka spolnih funkcij mnoge telesne težave. V teh prehodnih letih postane menstruacija neredna, zvezana s krči in bolečinami v križu. Trenutno nastopa naval krvi v lice in vrat, včasih zvezano z migreno, zvonjenjem v ušesih, slabostmi, vročico, napadi omedlevice in nespečnostjo. Mnoge žene se začenjajo v prehodnih letih debeliti in trpe na prebavnih motnjah.

Da se žene obvarujejo nervoznih funkcionalnih motenj, krčev, krvnih navalov, migrene in nespečnosti, je odlično sredstvo Planinka čaj, katerega naj se pije dnevno 1—2 skodelici. S tem se istočasno pospešuje delovanje črevesja in se žena na ta način lahko obvaruje prekomernega nabiranja maščobe.

Gospa, 49 let stara, je imela na vsaka 2 do 3 mesece menstruacijo z močnimi krči in bolečinami v križu. Za časa menstruacije se je tudi pojavil naval krvi in migrena ter se je pričela debeliti. Po 8 tedenski uporabi Planinka čaja so prenehale bolečine in debelenje je pričelo popuščati.

Reg. S. 529/36

T E H N I K A

Kino in prostora za 100 potnikov v aeroplanu. Na neki konferenci je podal Amerikane Igor Sitzorski, znani konstruktor, poročilo, kjer pravi, da bo v kratkem odprt redni zračni promet med Ameriko in Evropo. Zrakoplovi ne bodo imeli samo jedilnico in plesišče, nego tudi kino-dvorano za 100

Sueški kanal, ki veže Sredozemsko morje z Rdečim. — Tu skozi prevažajo Italijani zdrave ljudi v Afriko, bolne in ranjene pa v domovino. Kanal je bil zgrajen l. 1869. Delnice nosijo gorostasne dobičke.

Gld. Zlt.

VITAMINI SO ZDRAVJE

Naša hrana sestoji iz beljakovin, maščob, ogljikovodikovcev, vode, rudninskih snovi, vitaminov in lipidov. Vsaka izmed teh sestavin mora biti v naši hrani zastopana v pravilni meri, če hočemo, da ostanemo zdravi. V zadnjih letih se najbolj zanimamo za vitamine, ki so neobhodno potrebni za človekovo zdravje. O vitaminih, teh skrivnostnih organskih spojinah, je danes že precej znano in vsak dan še odkrije znanost kaj novega o njih. Dosedaj so izsledili pet glavnih vitaminov, katere so zaznamovali z zaporednimi črkami abecede.

Vitamin A je zlasti važen radi tega, ker povzroča pomanjkanje tega vitamina razne bolezni. Zato se imenuje tudi protinfekcijski vitamin. Vitamin A deluje v splošnem tako, da postane človeško telo mnogo manj sprejemljivo za razne nalezljive bolezni. Ureja pa tudi rast in krepi telo. Pomanjkanje vitamina A povzroča zlasti očesno vnetje in sploh očesne bolezni. Človeku zadostujeta na dan dve in pol tisočinki grama vitamina A, da se ne pokažejo bolezenski znaki radi pomanjkanja tega vitamina. Vitamina A je največ v živalskih maščobah, toda ne v vseh. Največ ga je v surovem maslu. V cenejših vrstah maščob, n. pr. v loju ga ni nič. Iz tega sledi, da je vrsta maščobe, nje kakovost večjega pomena kakor pa količina. Zato ne smemo pretiravati in uživati preveč masti, ker so potem prebavila in zlasti žolč preobremenjeni. Bolje manj maščobe, a tista prvovrstna. Zanimivo je, da ima bučno olje mnogo tega vitamina, oljčno olje pa nič, pa četudi je najfinejše kakovosti. Mnogo vitaminov A se nahaja tudi v svežem mleku, rumenjaku jajc in v živalskih jetrih, pa tudi v razni sveži zelenjavi, v paradižnikih, zelju in cvetači, dalje še v lešnikih, orehilih in ovsu.

ljudi. Ti zrakoplovi bodo torej dvakrat večji od onih, ki se jih namerava v kratkem uporabiti za transpacifiški promet. Let preko Atlantika bo trajal 10 ur.

Pomanjkljivost Zeppelinovih motorjev. Nemčija ni zgubila samo kulturno in gospodarsko s svojim novim režimom, marveč tudi tehnično. Strokovnjaki skrbno majo glave, kam bo šlo. Novi režim je namreč v vseh tovarnah zamenjal stare in izkušene delavce, samo zato, ker so bili socialni demokrati, z mladimi fašisti, ki še nimajo nobene skušnje. Ta eksperiment gre izključno na račun kvalitete dela. Pa tudi na surovinah vlada pomanjkanje, vsled česar jemljejo nadomestila, ki ugledu nemških proizvodov jako škodujejo. Nastali defekti cepelina Hindenburga pri njegovi zadnji vožnji imajo gotovo te vzroke.

Vitamina B razločujemo dve vrsti. Vitamin B₁, ki se imenuje tudi beri-beri vitamin, varuje človeka pred živčnim vnetjem, takozvano beri-beri boleznijo. Ta vitamin najdemo zlasti v riževih luščinah, v kvasu, črnem kruhu, svežem sočivju in sadju. Vitamin B₂ pa varuje človeško telo pred različnimi kožnimi boleznimi. Nahaja se v kvasu, sočivju, v svežem mleku in jajcih.

Vitamin C preprečuje skorbut in se zato imenuje antiskorbutni vitamin. Tudi znana pomladanska utrujenost je posledica pomanjkanja tega vitamina. Kakor imajo vsi vitamini to lastnost, da se ne obdržijo dolgo in da hitro razpadejo, tako je zlasti občutljiv vitamin C, ki razpade takoj, kakor hitro dotično živilo kuhamo, sušimo ali konzerviramo. Vitamina C je največ v raznih semenih, v mladi zelenjavi, v limonah, pomarančah, krompirju in svežem mesu.

Vitamin D je važen, ker preprečuje nastopanje angleške bolezni ali rahitis pri otrocih. Zato se imenuje tudi protirahitični vitamin. Ako primanjkuje otroškemu telesu vitamina D, ne more več odlagati zadostno množino apna v kosteh in zobeh in zato se začne okostje mehčati. Vitamina D najdemo največ v svežem mleku, surovem maslu in v jajčnem rumenjaku.

Vitamin E se imenuje tudi sterilnostni vitamin, ker povzroči njega pomanjkanje neplodnost. O tem vitaminu še ni dosti znano. Vemo samo, da ga je mnogo v medu, mesu, pšenici in ovsu.

Dasi znanost vseh skrivnosti okoli vitaminov še ni razkrila, vendar že toliko, da se zavedamo, kako neobhodno potrebni so človeškemu telesu. Zato pa je tudi potrebno, da uživamo čimveč svežega sadja in zelenjave, kajti v teh živilih je največ vitaminov.

K N J I Ž E V N O S T

Edeninštirideseti. Pravkar je izšel lep, zanimiv roman izpod peresa znanega ruskega pisatelja Borisa Lavrenjeva »EDENINŠTIRIDESETI« v prevodu Ivana Vuka.

Čitajte socialistično mesečno revijo »Der Kampf«, ki se je po avstrijskem februarju preselila iz Dunaja v Prago II., Lützowova ul. 37. Prinaša mesečno na 48 straneh v drobnem tisku sodobne politične članke priznanih socialističnih teoretikov in zanimiva poročila o mednarodnem političnem položaju, gospodarskih vprašanjih, strokovnem gibanju, o uspehih socializma širom sveta, posebno rubriko o sovjetski Rusiji, poročila o umetnosti in sodobni socialni književnosti. Posamezna številka stane 10 Din. Priporočamo jo vsem, ki obvladajo nemščino.

Fantje na vasi je naslov lični žepni pesmarici z 20 lahkimi moškimi zbori, ki jih je po narodnih motivih priredil naš dobri znanec, večletni pevovodja celjske »Svobode« (ki je svoj čas uživala sloves našega najboljšega delavskega pevskega zbora), g. Ciril Pregelj in jo je izdal v samozaložbi. Pričujoča pesmarica je prvi zvezek serije, ki jo namerava še izdati. V njej je 10 koroških narodnih pesmi in 10 iz ostalih krajev Slovenije. Kako odlično se zna Pregelj zživeti v duh in melodijoznost naše narodne pesmi, so naši delavski pevci že lahko spoznali v pesmici »mam dro fletn navajen...«, ki je lani izšla tudi v »Delavskih Akordih« in ki jo vsebuje tudi ta pesmarica. Ker so pesmice res lepe in niso težke, bodo v delavskih pevskih zborih gotovo našle velik odziv. Cena posameznemu izvodu pesmarice...

ce je 16 Din. Če pa se naroči preko 10 izvodov, pa po 12 Din. Želeti je, da jo naroče vsi delavski zbori za vsakega pevca, da bi čimprej lahko sledil še drugi zvezek.

Nagrajeni književniki v tretjem carstvu. Ves svet je bil priča, s kakim fanatičnim sovražtvom so nacionalni socialisti, ko so prišli na oblast, plenili knjige največjih in najboljših nemških književnikov, ki jim pero ni hotelo tako plesati, kakor so hitlerjanci žvižgali, in so jih javno na grmadah sezigali. Ne samo to, tem književnikom so plenili tudi imetje in njih svoboda in njih življenje je bilo ogroženo. Zato je večina zapustila nevhvaležno domovino in se odločila za grenki kruh emigracije, da si ohrani vsaj svobodo vesti. Kateri izobraženec ne pozna imen: Thomas in Heinrich Mann, Arnold in Stefan Zweig, Renn, Graf, Plivier, Tucholsky, Toller, Ottwalt, Piscator, Hirschfeld, Wolf, Hodan in toliko drugih. Bili so ponos nemške književnosti in umetnosti, prevajani v vse kulturne jezike, tretje carstvo jih je pa izključilo iz svojega državljanstva. Ker pa berlinska akademija za književnost ne more obstojati brez književnikov, so na hitro roko začeli fabricirati pseudoknjiževnike iz vrst nacionalnosocialističnih škribentov, ki zalagajo časopisje s svojimi

posiljenimi podlistki. V letu 1935. je podelil režim 70 književnih nagrad tem »književnikom«, več kakor prej v 10 letih skupaj. In svet se začuden vprašuje: kdo so ti književniki, ki jim nihče ne ve imena in še niti eden ni bil preveden na kak inozemski jezik? Izvzemši knjigo »Mein Kampf«. Nemško kulturo bodo še kljub temu predstavljala imena, ki so v tretjem carstvu izbrisana.

Carl von Ossietzky, znani nemški levičarski pisatelj in bivši urednik revije »Die Weltbühne«, si je s svojimi kritičnimi in pacifističnimi spisi že davno pred prevratom nakopal jezo nacionalnih socialistov, ki so ga brž ko so prišli na oblast, še pred požarom Reichstaga, vtaknili v ječo, kjer ga še sedaj drže. Pisateljska združenja raznih držav so ga predlagala za Noblovo nagrado za mir za leto 1936, da bi ga na ta način rešila iz nemških ječ, kajti, če bi mu bila podeljena Noblova nagrada, po katero bi po starem običaju moral osebno priti v Stockholm, bi bila nemška vlada moralno prisiljena, da ga izpusti. Pred nekaj dnevi je tudi 60 čehoslovaških najuglednejših pisateljev, filozofov, umetnikov, politikov in senatorjev vseh političnih smeri podpisalo predlog za Ossietzkega. Že poprej so ga pa že predla-

gali Francozi, Angleži, Švicarji, Danci, Švedi in Norvežani. Med slednjimi ni hotel podpisati predloga samo Knut Hamsun, najbrž iz razloga, da si ne pokvari razmerja z nacionalnimi socialisti, ker se je ravno tedaj njegova hči potegovala za mesto igralka pri filmskem podjetju Ufa v Berlinu. Radi tega čudnega stališča je Hamsunova zvezda precej obledela.

Č I T A T E L J E M

»Vzajemnost« ustanovljena. Slovensko delavstvo si je ustanovilo svojo novo kulturno organizacijo, ki ima svoje podružnice skoro v vseh večjih delavskih krajih Slovenije. Predsednik te velike delavske kulturne organizacije je s. dr. Jelenec iz Ljubljane. V »Svobodi« bomo prinašali kratke vesti o društvenem delovanju. Dobrodošle so nam zlasti slike.

Člane »Priatelja prirode«, ki prirejajo skupne izlete v naravo, prosimo, naj nam pošiljajo lepe fotografske posnetke o skupnih izletih, naravne posnetke in podobno.

Poverjeniki, pošljite denar in obračune za naročnino. — Uredništvo.

Položnice so priložene. Nakažite naročnino. Pridobite soseda za naročnika. — Ured.

Propast države kralja Modrijana

BONDONUS:

Najsrečnejše ure Mirkovega mladega življenja so bile one, ki jih je prebil na svoji ljubljeni trati tam ob potoku. Bila je tako majhna, kot si jo le moreš zamisliti, na eni strani je prehajala v nizko in kratko pobočje, poraslo z grmovjem, na vseh ostalih straneh pa jo je popolnoma obdajal gozd. Kraj je bil samotni in daleč od vasi, hiš in potov, tako da ni bilo čuti na trati drugih glasov mimo žuborenja bistrega potočka, žgolenja ptičev in šumenja dreves v vetru. Na tej trati je Mirko lovil metulje, nabiral cvetice, ki jih nikdar ni manjkalo, ležal v travi, prisluškujoč glasovom okoli sebe, ter sanjari, največ časa pa se je zatapljal v svojo najpriljubljenejšo igro, ki je obstajala v tem, da je, dajajoč duška svojemu veselju do graditeljstva in gradeč v malem stroje in zgradbe, ki si z njimi ljudje pokoravajo naravne sile in jih izkoriščajo, spreminjal trati lice prav tako vedno bolj, kakor spreminja človeštvo celo zemljo. Predstavljal pa si je, da tega ne dela on, temveč pritlikavo ljudstvece, s katerim je obljubil trato in ki so ga tvorili manj kot mezinček veliki, iz lesa izrezljani delavci, mornarji in vojaki. To ljudstvo je bilo silno delavno: Gradilo je ladje in plulo na njih po potoku; potok je gnal polno vsakovrstnih, večjih in manjših mlinčkov. Preko potoka je držalo več mostov, manjkalo tudi ni pristanišč s skladišči, kjer so ladje odlagale in nalagale svoj tovor. Na majhni zemeljski izboklini kraj potoka je stal lep lesen, pisano pobarvan grad kralja vesoljne trate in vesoljnega lesenega ljudstva, Modrijana. Videti ga je bilo ob lepem vremenu često na grajskem stolpu, belo oblečenega, kako gleda po svoji državi, preko mostov in mlinčkov, pisanih jader ladij in cvetoče trate, ki je na njej moral z višine svojega razgleda prav lepo videti belo kačo široke ceste, ki se je vila okoli in okoli njegovega kraljestva in dvakrat na mostu prešla potok. Največji ponos pa ga je gotovo navdal, kadar se je ozrl na železniški nasip, ki je tekel vzdolž vse ceste in ki se je na njem svetilo železo tračnic, izginjajočih tu pa tam v predorih. Po teh tračnicah je brzelo največje čudo cele države: pravi pravcati vlak, s težko železno lokomotivo, ki jo je poganjala para in ki je sopihaje in spuščajoč ob straneh bele oblačke vlekla dolgo vrsto težko naloženih tovornih vagonov. Ob progi so stale bele postajne zgradbe, signali in seveda tudi prečnice, kjer sta se sekali proga in cesta. Mnogo je ljudstvo že zgradilo, toda bilo je neumorno in se ni nikdar zadovoljilo z že doseženim, temveč je gradilo neprestano dalje. Zdaj je postavilo nov most, potem iztesalo novo ladjo, lepšo in močnejšo od vseh do tja zgrajenih, in ko je bila ladja dovršena, je pričelo misliti na nov jez. Tako je leseno ljudstvece venomer gradilo in Mirko je vedel, da je prav tako zadovoljno s svojimi uspehi in srečno v svojem delu, kakor je bil srečen on, kadar se je ozrl po trati po uspehih svoje iznajdljivosti in truda, saj je vsakdo moral priznati, da je vse natančno, trdno in lično izdelano. Tako je na svoji trati Mirko užival v delu in igri in nikdar mu nista ne človek ne žival podrla, kar je zgradil. Dežela kralja Modrijana ga ni imela sovražnika in maloštevilni vojaki so ji bili le v okras: kajti kdo bo peganjal metulje s postajnih streh ali pa ščinkavca, če se vsede na

grajski stolp, čivka in se z okroglim očesom radovedno ozira po mlinčkih.

Na trati se je Mirko igral vedno brez tovariša, ker je dvomil, da bi se kateri tovariš znal vživeti v njegov način igre. Čeprav pa Mirko ni nikogar vabil v svoje pravljичno kraljestvo, se je vendar rad družil s svojimi vrstniki iz domače vasi in se udeleževal vseh njihovih iger. Nekoč so vaški dečki sklenili, da se bodo igrali vojno in so se v ta namen razdelili v dve četi, katerih vsaka je štela deset borcev. Eno četo je vodil deček, nazvan Lisjak, drugi četi pa, v katero je spadal tudi Mirko, je poveljeval dečko, nazvan Sila. Za vojno pozorišče so si izbrali gozd za vaškimi njivami, prav tistega, ki je obdajal Mirkovo trato.

Določenega dne so se zbrali do zob oboroženi dečki na kraju vasi. Najprej je odrinila z zbirališča Lisjakova četa in ko je ta izginila v gozdu, ji je tja sledila Silova desetorica, ki pa je morala nasprotnika v gozdu šele najti. Ko so Sila in njegovi prišli v gozd, jim ni bilo treba dolgo ugibati, kje je sovražnik, kajti oddaljen njegov klic jim je pokazal smer, v kateri naj ga iščejo. Odrinili so za klicem v notranjost gozda, ko pa so nasprotnika dolgo zaman iskali, so obstali in čakali, dokler niso po novem klicu spoznali, da so zašli daleč s prave smeri. Obrnili so se in prodirali v drugem pravcu, ko so hipoma obstali kot ukopani: topot se je namreč sovražnik oglasil daleč za njihovimi hrbti. »Že vidim« de jezno Sila, »da je tu vmes Lisjakova zvijača!« In zapove svojim vojakom, naj se razkropijo po gozdu in ga vsega preiščejo. Povelje se takoj izvrši. Vseh deset dečkov odide v deset različnih smeri. Mirko ubere pot naravnost proti svoji trati, kajti boji se, da ni kak deček odkril njegove devete dežele. Ko pa jo najde samotno kakor vedno in nedotaknjeno, se pomiri, pozabi v hipu na vojno in na Silovo povelje, spusti svoje mlinčke v tek in se veseli ob njihovem bodrem vrtenju. Nato se loti popravljanja jeza, ki ga je voda že precej razrahljala, in ko je jez za silo popravil, se je ravno pripravljaj, da podpre neki predor, ki je grozil, da se sesuje; ko zašumi v goščavi in prilomasti na trato Sila. Mirka toliko da opazi. Jezno zavijti svoj lesen meč in prične na vse grlo klicati svoje vojake k sebi na trato. Očividno je obupal, da bi bilo mogoče najti nasprotnika. Prepadenemu Mirku se je zdelo, kot bi Sila klical ves svet na boj proti deželi kralja Modrijana. Neizrečeno rad bi ga bil odvrnil od klicanja dečkov na njegovo trato, kajti ob misli, da bo osem razposajenih dečkov pridrla v njeno tišino in sanjavost, mu je bilo pri srcu, da bi zaihtel. Ko pa je videl Silov odločni in od jeze blede obraz, se ni upal črhnuti. Kmalu se je napolnila trata z zadihanimi dečki jeznih obrazov in razburjenih kretenj, ki so se takoj pričeli kriče posvetovati. Za Mirkova čuda se niso zmenili niti najmanj in to je bila Mirku še edina tolažba. Nazadnje so utrujeni posedli po trati in obmolknili. Za trenutek je vladala popolna tišina in mir. Vsi so srepo zrl predse in premišljevali, kako bi našli nasprotnika, da bi se maščevali nad njim, ker jih je toliko časa vodil za nos.

Na naslednji strani dalje.

Uganka.

Gospod, ki ga tukaj vidite, se s svojim kužkom dobro razume. Le to bi še rad, da bi znal njegov štrinožni prijatelj tako visoko skakati, kakor mu on nastavi palico. Kakor vidite na drugi sliki, ga že spet uči te mojstrovine. Nastavi mu palico in pes mora skočiti čez, dvigne jo vsakokrat višje — ko pa je že palico tako visoko, da se kratkodlckarju ne ljubi več čezenj, kaj naredi bistra glava, da užene gospodarja in nadležno palico?

Pretuhajte in pišite nam. Kdor najde najboljšo rešitev, dobi v dar lepo knjigo.

Iz tega premišljevanja pa jih zdrami nenadno šumenje v grmovju na pobočju. Veje se razmaknejo in iz grmovja se izviije krohotač se Lisjak in vsa njegova vojska, ki obstane na pobočju. Lisjak stopi korak pred svoje: »Kakor vse kaže,« zakliče porogljivo osuplim Silovim borcem, »smo se vam dobro skrili!« »Ker ste se nas bali!« ogorčeno odvrne nasprotna vojska. Sedaj se Lisjak začudi: »Bali? Čemu smo pa sedaj tu?« »Ker mislite, da smo od iskanja že dovolj upehani. Pa se motite!« razjarjeno odgovori Sila. »Že mogoče; kie pa smo bili, ko ste nas iskali, še sedaj ne veste!« se roga Lisjak. »V gozdu že ne!« zakliče v zboru vsa Silova vojska. »Pač, v gozdu« smeje se vztraja Lisjak. »Lažeš,« de Sila. »V gozdu smo bili, le da ne na tleh, temveč na drevesih!« pojasni Lisjak in Lisjakovi vojaki udarijo pri tem v oglušen krohoh. V hipu je Sila pri Lisjaku in mu sikne: »Sedaj te bom naučil poštene igre, kanalja!« »Ti mene?« se namrdne Lisjak. Oba stojita nekaj trenutkov eden tik drugega in se srepo motrita. Nato se spoprime, padeta in se zavalita niz pobočje in preko svetlih tračnic, ki se pretržejo in zvijejo. Za njima se spopadeta obe vojski in dečki pričnejo neusmiljeno z lesenimi meči, sulicami in kiji udrihati drug po drugem, se ruvati in obdelavati s pestmi. Jeza jim je netila divjost in krepila mišice. Bojna črta je potekala ob potoku in tako so bila v hipu podrti in poteptana vsa pristanišča in skladišča, vsi mostovi in vsi mlinčki, ki so se še trenutek prej veselo vrteli, kraljev grad pa so med prerivanjem prevrnili v

potok z ubogim kraljem Modrijanom vred. Vse to je videl Mirko kot skozi meglo. Nato pa je navalil tudi nanj eden nasprotnikov in ga podrl na tla. Pričela sta se valjati po trati. Mirku je bilo to ruvanje strašno in ogabno. Naposled se mu je posrečilo, po dolgi in ogorčeni borbi, da se je rešil iz nasprotnikovega objema. Oba sta naglo skočila na noge in videla, da se bitka že končuje in da se Lisjakovi borci umikajo na vrh pobočja. Kmalu so nasprotniki skozi grmovje zapustili bojno polje, kjer je Silova vojska vihtela orožje in jim zmago-slavno vriskala v slovo. Nato so si zmagovalci pričeli izpirati v potoku sledove krvave borbe in zbijati med občim smehom šale na račun premaganega sovražnika. Medtem pa je Mirko stal prevzet najgloblje bolesti tiho in nepremično ob strani. Pred njim je ležalo v razvalinah njegovo pravljlično kraljestvo, sad tolikega truda in vir tolikih radosti. Vse je bilo podrti in strto, grad, mlinčki, tračnice in železniški nasip, mostovi, pristanišča, predori, postaje... Toda najhujše je bilo to, da so njegovo mirno in sanjavo trato skrutili divji dečki s svojim vpitjem in psovanjem in s surovim pretepanjem. Brez slovesa je zapustil tovariše in se truden, klekajočih nog in ves pogreznjen v svojo žalost odpravil proti domu. Nikdar več ni od takrat prišel na oskrunjeno trato, zakaj izogibal se je vsega, kar bi ga spominjalo na grde in razburljive dogodke, ki jih je doživel onega nesrečnega dne. Konec je bilo za vedno Modrijanovega pravljličnega kraljestva. Vojna je uničila Delo.

KONZUMNO DRUŠTVO RUDARJEV

Hrastnik, r. z. z. o. z. — Ustanovljeno 1906

Ima 3 prodajalne, zadržno gostilno in pekarno. Član postane lahko vsak. Delež Din 100.—. Sodrugi, sodružice podpirajte Vašo zadrugo, Vaš Delavski dom.

»DRAVA« zavarovalna zadruga MARIBOR, TRG SVOBODE 6

Sklepa življenska zavarovanja: Za slučaj smrti, doživetja, dote in rente (pokojnine). Zavarujte pri naši domači ustanovi. Svoji k svojim!

KONZUMNO DRUŠTVO ZA MEŽIŠKO DOLINO

r. z. z. o. z. — Poštni predal 3. — Telefon int. 5.

Poštni ček. račun 15.925. — Brz. Kodes Prevalje.

Centrala in skladišče: Prevalje

Prodajalne: 1. Prevalje, 2. Leše, 3. Guštanj, 4. Muta, 5. Črna I., 6. Črna II., 7. Mežica, 8. Sv. Helena, 9. Pekarna Prevalje.

Sprejema hranilne vloge in jih obrestuje po najvišji obrestni meri. — Pristopnina 5 Din.

Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko

r. z. z. o. z., Jesenice-Fužine, Cankarjeva 3.

Prodajalne: Sava, Jesenice, Borovlje, Kor. Bela, Dobrava, Sp. Gorje, Mojstrana. — Zadržne gostilne: na Savi v Del. domu, na Kor. Beli, nasproti postaje — Zadržni kino: Radio poleg Del. doma. — Delavska domova: na Savi-Jesenicah, v Sp. Gorjah!

Spretno roke.
Ako naj uspe, mora
sodelovati tudi glava —
svetla glava na
Dr. Oetker-jevem
pecilnem prašku!

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v SEVERNI AMERIKI. — Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezni, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah in Kanadi. — Imá približno 50.000 članov v obeh oddelkih in blizu 635 podružnic po raznih krajih Amerike.

PREMOŽENJE NAD 6.000.000 — DOLARJEV

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

**Glavni urad S. N. P. J., 2657-59 So.
Lawndale Ave., Chicago, Ill.**

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. / Telefon 31-33

najstarejša v Jugoslaviji, priporoča svojo bogato zalogo strokovnih in zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise, v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz inozemstva v najkrajšem času.

Za pomlad

69:

129:

45:

79:

Rata

The advertisement is enclosed in a black rectangular border. At the top, the text 'Za pomlad' is written in a large, stylized, cursive font. Below this, there are four pairs of shoes arranged in a grid-like fashion. Each pair is accompanied by a small, white, rectangular price tag with a black border. The price tags contain the following numbers: 69, 129, 45, and 79. The shoes include men's lace-up shoes, men's loafers, and women's high-heeled shoes. Interspersed among the shoes are four birds, likely swallows, shown in flight with their wings spread. At the bottom right of the advertisement, the brand name 'Rata' is written in a bold, stylized, sans-serif font.

Tiska: Ljudska tiskarna d. d. v Mariboru. Zastopnik: Josip Ošlak v Mariboru. —
Izdaja v imenu konzorcija in urejuje: Josip Ošlak v Mariboru.